

Vabariigi Valitsuse määruse
„Tõhela-Ermistu looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse Tõhela-Ermistu looduskaitseala (edaspidi ka *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Pärnu maakonnas Pärnu linnas Tõstamaa alevikus, Ermistu, Lõuka, Männikuste, Päraküla, Rammuka, Ranniku, Tõhela ja Tõlli külas ning Lääneranna vallas Kanamardi ja Kilgi külas.

Kavandatava Tõhela-Ermistu looduskaitseala territoorium on olnud varem osaliselt kaitse all Tõhela-Ermistu hoiualana¹ ja I kaitsekategooria kaitsealuste liikide püsielupaikadena. Rammuka ja Kanamardi külas asub Tõhela-Ermistu kaljukotka püsielupaik², Tõlli ja Päraküla külas asub Seliste merikotka püsielupaik³, Lõuka ja Päraküla külas asub Seliste kassikaku püsielupaik⁴ ning Ranniku ja Rammuka külas asuvad Ermistu merikotka püsielupaigad⁵.

Eelnõukohase määrusega muudetakse LKS § 13 lõike 1 alusel olemasolevate püsielupaikade ja hoiuala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Ei ole põhjendatud, et ühel terviklikul alal kehtib mitu erinevat (hoiuala ja püsielupaikade) kaitsereežiimi. Seetõttu ei võeta määrusega kaitse alla täies ulatuses uut ala, vaid optimeeritakse olemasolevate alade kaitsekorda ning moodustatakse mitme looduskaitseobjekti põhjal üks terviklik kaitseala. Kaitsealal hakkab kehtima ühtne kaitsekord. Kaitse-eesmärke ja kaitsekorda muudetakse peamiselt selleks, et tagada alal asuva tervikliku märgala kompleksi (koosneb kahest järvest, rabast, eri arengustaadiumis soodest ja neid ümbritsevatest metsadest ning alal leiduvatest liikidest) säilimine ja tõhusam kaitse. Moodustatav kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Tõhela-Ermistu loodusala ja moodustatav kaitseala jääb Nätsi-Võlla linnuala koosseisu.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kätlin Kurg (tel 447 7379, e-post katlin.kurg@keskkonnaamet.ee). Eelnõu kohaselt kavandatud kitsenduste vajalikkust, LKS-le vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 447 7386, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Kristiin Jääger (tel 680 7424, e-post kristiin.jaager@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo EnvirLaw vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 527 3703, e-post: mirjam@envirlaw.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eksperdi hinnangu on andnud OÜ ELF RING (Indrek Sell, tel 5302 6872, e-post indrek.sell@elfond.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

¹ Moodustati 18. mai 2007. a määrusega nr 154 „Hoiualade kaitse alla võtmine Pärnu maakonnas”.

² Kaitstakse 16. aprilli 2009. a määrusega nr 18 „Kaljukotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”.

³ Kaitstakse 21. juuli 2010. a määrusega nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”.

⁴ Kaitstakse 27. detsembri 2006. a määrusega nr 87 „Kassikaku püsielupaikade kaitse alla võtmine”.

⁵ Kaitstakse LKS § 50 lõike 2 kohaselt kehtestatud kaitsetsoonide piirides.

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Tõhela-Ermistu looduskaitseala eesmärk on kaitsta Edela-Eestis ainulaadset märgalakompleksi. Märgalakompleksi moodustavad kõrge looduskaitse väärtusega Tõhela ja Ermistu järv, neid ümbritsevad eri arengustaadiumis sood, raba ja loodusliku ilmeka metsad ning elupaikadele iseloomulikud liigid, sealhulgas kaitsealused ja väga haruldased liigid. Peale selle leidub alal rahvusvahelise tähtsusega väärtusi, mida on Eestil kohustus kaitsta.

LKS § 7 järgi on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu⁶- ja loodusdirektiivi⁷ rakendamine. Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse alla võtmise eeldused on ohustatus, haruldus, linnudirektiivist, loodusdirektiivist ja rahvusvahelise tähtsusega märgalade konventsioonist tulenev rahvusvaheline kohustus⁸.

Alal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud lited (2180)⁹, vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodushälgad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduses „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” (edaspidi *Natura korraldus*) nimetatud Tõhela-Ermistu loodusala kaitse-eesmärkidega võrreldes on Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärkides erinevusi. Kaitseala kaitse-eesmärkidenä ei ole nimetatud elupaigatüüpi okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjemetsad) (9060), kuna 2008. aasta inventuuri järgi elupaigatüüpi alal ei leidu (varem on tegemist olnud elupaigatüübi vale määranguga – suures osas on tegu elupaigatüübiga 2180, osaliselt ka elupaigatüüpidega 9080* ja 9010* ning osaliselt ei vasta varem inventeeritud kooslused elupaigatüübi määratlusele). Peale selle on 2008. aasta elupaigatüüpide inventuurist lähtuvalt kaitseala kaitse-eesmärkidesse lisatud liigirikkad madalsood (7230) ja rohunditerikkad kuusikud (9050). Peale määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek vastavad muudatused teha ka Tõhela-Ermistu loodusala kaitse-eesmärkides. Parandused tehakse ka Natura korralduses.

Kaitseala kaitse-eesmärgiks on ka haruldaste ja kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse (tabel 1). Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikidest kaitstakse suur-rabakiili (*Leucorhina pectoralis*) (ka direktiivi IV lisa liik), vingerja (*Misgurnus fossilis*), soohiilaka (*Liparis loeselii*) (ka direktiivi IV lisa liik) ja nõtkke näkirohu (*Najas flexilis*) elupaiku. Loodusdirektiivi IV lisas nimetatud liikidest kaitstakse hännak-rabakiili (*Leucorhina caudalis*), valgelaup-rabakiili (*Leucorhina albifrons*) ja rohe-tondihobu (*Aeshna viridis*) elupaiku. Peale selle kaitstakse II kaitsekategooria liikide pargi-nahkhiire (*Pipistrellus nathusii*), suurvidevlase (*Nyctalus noctula*) ja veelendlase (*Myotis daubentonii*) elupaiku.

⁶ Nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta.

⁷ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta.

⁸ Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsioon (1993) *Riigiteataja II*. 4 artikkel.

⁹ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt Euroopa nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale ja tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Kaitse-eesmärkideks on ka II kategooria kaitsealune taimeliik sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ning III kategooria kaitsealused taimeliigid soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), harilik porss (*Myrica gale*), lodukannike (*Viola uliginosa*) ja väike penikeel (*Potamogeton pusillus*).

Tabel 1. Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärgiks olevad looma- ja taimeliigid

Liik	Eeldus	Kaitse-kategooria Eestis ¹⁰	Punase raamatu kategooria ¹¹	Loodusdirektiivi lisa nr ¹²
Nõtke näkirohi (<i>Najas flexilis</i>)	haruldus	I	äärmiselt ohustatud	II
Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	ohustatus	II	ohualdis	II
Sookäpp (<i>Hammarbya paludosa</i>)	ohustatus	II	ohustatud	-
Pargi-nahkhiir (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	ohustatus	II	ohuväline	-
Suurvidevlane (<i>Nyctalus noctula</i>)	ohustatus	II	ohuväline	-
Veelendlane (<i>Myotis daubentonii</i>)	ohustatus	II	Ohuväline	-
Suur-rabakiil (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)	ohustatus	III	puuduliku andmestikuga	II, IV
Vingerjas (<i>Misgurnus fossilis</i>)	ohustatus	III	puuduliku andmestikuga	II
Hännak-rabakiil (<i>Leucorrhinia caudalis</i>)	ohustatus	III	puuduliku andmestikuga	IV
Valgelaup-rabakiil (<i>Leucorrhinia albifrons</i>)	ohustatus	III	ohuväline	IV
Rohe-tondihobu (<i>Aeshna viridis</i>)	ohustatus	III	puuduliku andmestikuga	IV
Soo-neiuvaip (<i>Epipactis palustris</i>)	ohustatus	III	ohuväline	-
Harilik porss (<i>Myrica gale</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	-
Lodukannike (<i>Viola uliginosa</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	-
Väike penikeel (<i>Potamogeton pusillus</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	-

¹⁰ **Kaitsekategooria Eestis selgitus**

I kategooria: liigid, kes on haruldased, asuvad väga piiratud alal, vähestes elupaikades, isoleeritult või väga hajusate asurkondadena, ja/või liigid, kes on hävimisohus, kelle arvukus on inimtegevuse mõjul vähenenud, elupaigad ja kasvukohad rikutud kriitilise piirini ja väljasuremine looduses on ohutegurite toime jätkumisel väga tõenäoline.

II kategooria: liigid, kes on ohustatud, kuna arvukus on väike või väheneb ning levik väheneb ülekasutamise, elupaikade hävimise/rikkumise tagajärjel, ning kes võivad olemasolevate keskkonnategurite toime jätkumisel sattuda hävimisohtu.

III kategooria: liigid, kelle arvukust ohustab elupaikade hävimine või rikkumine ja kelle arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka.

¹¹ Eesti liikide punane nimestik. Liikide ohustatuse hindamised. Eesti Looduse Infosüsteem (EELIS). Keskkonnaagentuur (07.10.2019).

¹² **Loodusdirektiivi lisade selgitus**

Loodusdirektiivi I lisas on kirjas EL territooriumil ohustatud elupaigatüübid, mille kaitseks tuleb moodustada loodusala. Eestis on selliseid elupaigatüüpe ligikaudu 60. Nende hulka kuuluvad sood, rabad, põlismetsad, teatud järvetüübid, merealad, pangad ja liivaluited.

Loodusdirektiivi II lisas on kirjas ohustatud taime- ja loomaliigid, mille kaitseks tuleb samuti moodustada loodusala. Neist on Eestis esindatud 22 sambla- ja soontaimeliiki ning 35 loomaliiki.

Loodusdirektiivi IV lisas on kirjas ranget kaitset vajavad liigid ning V lisas liigid, mille kaitseks peab riik hävimisohu korral kehtestama kaitsemeetmed.

Kaitsealal leidub järgmiseid kaitsealuseid linnuliike, kes on nimetatud linnudirektiiv I ja II lisa ning nimetatud ala kaitse-eesmärkideks: kassikakk (*Bubo bubo*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) ja kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) – ühtlasi I kategooria kaitsealused liigid. Hüüp (*Botaurus stellaris*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), väikehuik (*Porzana parva*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), laululuik (*Cygnus cygnus*) ja väikekajakas (*Hydrocoloeus minutus*) – ühtlasi II kategooria kaitsealused liigid. Laanepüü (*Bonasa bonasia*), teder (*Tetrao tetrix*), sookurg (*Grus grus*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), mudatilder (*Tringa glareola*), mustviires (*Chlidonias niger*), musträhn (*Dryocopus martius*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), soo-loorkull (*Circus pygargus*) ja punajalg-tilder (*Tringa totanus*) – ühtlasi III kategooria kaitsealused liigid. Ala kaitseväärtustena on kirjas ka linnudirektiivis mainimata, kuid Eestis III kaitsekategooria liik hallpõsk-pütt (*Podiceps grisegena*).

Tõhela ja Ermistu järv on väga olulised veelindude peatuspaigad rändel. Tegemist on maakonna suurimate järvedega, kus on rändel peatuvate lindude jaoks toitu (järved on taimestiku-, selgrootute- ja kalarohked), peatus- ja varjevõimalusi. Liigid, kes kaitsealal peatuvad (osa isendeid jääb ka pesitsema) ja kes on seatud kaitseala kaitse-eesmärgiks (ühtlasi linnudirektiivi lisa II linnud), on viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), tuttvart (*Aythya ferina*), sõtkas (*Bucephala clangula*) ja lauk (*Fulica atra*). Ala kaitseväärtuseks on ka linnudirektiivis nimetamata tuttpütt (*Podiceps cristatus*).

Tõhela-Ermistu looduskaitseala jääb Nätsi-Võlla linnualale, kuid looduskaitseala ja linnuala kaitse-eesmärkides on erinevusi. Erinevus tuleneb sellest, et osa linnuala kaitse-eesmärkidest leidub vaid Nätsi-Võlla looduskaitsealal (Nätsi-Võlla looduskaitseala on osa Nätsi-Võlla linnualast). Samas on kaks linnuliiki, sinirind (*Luscinia svecica*) ja roherähn (*Picus viridis*), keda ei leidu kummalgi alal ja kes tuleb seetõttu linnuala eesmärkide hulgast välja arvata. Nätsi-Võlla linnuala maastik ei ole sinirinnale ja roherähnil iseloomulik elupaik. Sinirind eelistab Eestis elupaigana saari ja rannikualasid, kus leidub rohkem avatud maastikke nagu rannaniidud ja luhad. Niisamuti eelistab roherähn lagedaid alasid metsatukkadega. Nätsi-Võlla linnuala on valdavalt rabade, metsade ja järvede kompleks.

Arvestades, et mõne liigi jaoks on Nätsi-Võlla linnualal tegemist üle-eestiliselt olulise tuumalaga, siis täiendatakse linnuala kaitse-eesmärke vastavalt. Liigid, kes lisatakse linnuala kaitse-eesmärgiks on järgmised:: valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*, Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*, Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärk), laanepüü (*Bonasa bonasia*, Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärk), mustviires (*Chlidonias niger*, Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärk), händkakk (*Strix uralensis*, Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), öösorr (*Caprimulgus europaeus*, Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), hallpea-rähn (*Picus canus*, Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), väikekajakas (*Hydrocoloeus minutus*, Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärk) ja musträhn (*Dryocopus martius*, Tõhela-Ermistu ja Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk).

Tabel 2. Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärgiks olevad linnuliigid

Liik	Eeldus	Kaitse-kategooria Eestis	Punase raamatu kategooria (2008)	Linnudirektiivi lisa nr ¹³
Kaljukotkas (<i>Aquila chrysaetos</i>)	haruldus	I	ohualdis	I
Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	haruldus	I	ohulähedane	I
Kassikakk (<i>Bubo bubo</i>)	haruldus	I	ohualdis	I
Hüüp (<i>Botaurus stellaris</i>)	ohustatus	II	ohulähedane	I
Laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>)	ohustatus	II	mittehinnav	I
Väikehuik (<i>Porzana parva</i>)	ohustatus	II	ohualdis	I
Mustsaba-vigle (<i>Limosa limosa</i>)	ohustatus	II	ohulähedane	II
Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)	ohustatus	II	ohulähedane	I
Väikekajakas (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	ohustatus	II	ohualdis	I
Laanepüü (<i>Bonasa bonasia</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I, II
Mustviies (<i>Chlidonias niger</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	I
Roo-loorkull (<i>Circus aeruginosus</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I
Mustrahni (<i>Dryocopus martius</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I
Sookurg (<i>Grus grus</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I
Rüüt (<i>Pluvialis apricaria</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I, II, III
Hallpõsk-pütt (<i>Podiceps grisegena</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	-
Teder (<i>Tetrao tetrix</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	I
Mudatilder (<i>Tringa glareola</i>)	ohustatus	III	ohuväline	I
Punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>)	ohustatus	III	ohuväline	II
Soo-loorkull (<i>Circus pygargus</i>)	ohustatus	III	ohulähedane	I
Tuttvart (<i>Aythya fuligula</i>)	ohustatus	-	ohuväline	II, III
Sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>)	ohustatus	-	ohuväline	II, III
Sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>)	ohustatus	-	ohuväline	II
Viupart (<i>Anas penelope</i>)	ohustatus	-	ohuväline	II, III
Lauk (<i>Fulica atra</i>)	ohustatus	-	ohuväline	II, III
Tuttpütt (<i>Podiceps cristatus</i>)	ohustatus	-	ohuväline	-

¹³ Linnudirektiivi lisade selgitus

Linnudirektiivi I lisas on kirjas need linnuliigid, keda peetakse Euroopa territooriumil ohustatuks ja kelle kaitseks tuleb moodustada linnualad.

Linnudirektiivi II lisas on kirjas liigid, keda võib küttida (v.a pesitsus- ja kevadrändeperioodil).

Kui linnudirektiiv keelustab elusate või surnud linnuliikide, nende selgelt eristatavate kehaosade või nendest valmistatud toodete müügi, müügiks transportimise, müügi eesmärgil pidamise ning muu müügiga seotud tegevuse, siis linnudirektiivi III lisas on kirjas need linnuliigid, kelle puhul eespool mainitu on lubatud tingimusel, et linnud on tapetud või püütud seaduslikul teel.

2.1.1. Haruldus

Kaitsealal on haruldaste, I kaitsekategooria ja linnudirektiivi I lisa linnuliikide kaljukotka, merikotka ja kassikaku elupaigad (sh kasutuses olnud, kasutuses olevad või potentsiaalsed pesitsuspaigad). Peale selle on kaitsealal Eestis väga haruldase I kaitsekategooria ja äärmiselt ohustatud näkirohulise, nõtki näkirohu kasvukoht.

Kaljukotkas eelistab pesitsemiseks suurte loodusmassiivide lagedamaid soolasid, kus rajab pesa tavaliselt soosaare või -serva metsa. Liiki kohtab ka väiksemate soolaikudega pikitud suurtes metsamassiivides. Toitumisalana kasutatakse pesapaigast kuni 5 km raadiuses (kodupiirkonnas) lagedaid (pool)looduslikke biotoope, milleks on valdavalt lagesoo.¹⁴

Kaljukotka arvukuse hinnang on 60–65 paari¹⁵. Peamine ohutegur on toitumisalade hävimine ja kvaliteedi langus. Peamiste toitumisalade – soode – pindala on viimasel poole sajalt vähenenud oluliselt. Kaljukotka kaitse tegevuskava seab lähiaja (aastani 2023) kaitse-eesmärgiks liigi arvukuse suurenemise kuni 75 paarini ning pikaajaliseks (aastani 2034) kaitse-eesmärgiks suurenemise 85 paarini. Eesmärkide saavutamiseks näeb tegevuskava ette kaitsemeetmeid. Nendest on kõige olulisemad soode ja soometsade kaitse, soode taastamine, metsakanaliste kaitse tõhustamine, elupaikade häirimise vähendamine, uute pesapaikade otsimine ja kaitse alla võtmine.¹⁶

Merikotkas pesitseb ainult vanades ja väga vanades metsades – sobiva vanusega mets on vähemalt 70-aastane kaasik, 75-aastane haavik ja 95-aastane männik või kuusik (kriteeriumitele vastab ainult 13,1% Eesti metsamaast). Linde on leitud ka pesitsemas lageraielankidel ja langiservades, kuid merikotkad pesitsevad lankidel eelkõige parema elupaiga puudumisel. Säilikuude jätmise ei asenda puutumatuid vanasid metsi, samas loob see minimaalsed eeldused pesitsemiseks.¹⁷

Liigi arvukus vähenes oluliselt Läänemere ümbruses 19. sajandi teises pooles ja 20. sajandi alguses vaenamise ning 20. sajandi keskpaigas kloororgaaniliste ühendite kasutamisega. Tänu alates 1957. aastast rakendatud kaitsemeetmetele on praeguseks liigi arvukus taas suurenema hakanud ja on 2017. aasta seirearuande hinnangul kasvanud 250–300 paarini¹⁸. Peamised ohutegurid on keskkonnamürgid, pliihaavlite ja muu pliidi sisaldava laskemoona kasutamine ning sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine. Kaitse tegevuskava järgi on pikaajaline kaitse-eesmärk (15 aastat) arvukuse taastamise võimaldamine ja liigi säilimine vähemalt 300 paariga.¹⁹

Kassikakk eelistab vana metsa (liik eelistab okasmetsa, kõige enam rabamännikuid ja niiskeid kuuse-segametsi) ja saagirohkeid toitumisasasid. Selliseid tingimusi pakuvad Eestis peamiselt rannikualad, kus on linnurikkad merelahed ja pesitsemiseks sobivad litemännikud. Seega on kassikakud enam levinud Põhja- ja Lääne-Eestis ning saartel. Rannikust eemal on kassikakke leitud pesitsemas asulate, suuremate rabade, järvede ja prügimägede läheduses, mis pakuvad sobivat toitu (varesed, kajakad ja rändrotid). Pesa rajab lind maapinnale kas võrdlemisi lagedale või siis hästi varjatud paika mahalangenud puude okste ja juurte alla.²⁰

¹⁴ MTÜ Kotkaklubi (2018) Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava.

¹⁵ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

¹⁶ MTÜ Kotkaklubi (2018) Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava.

¹⁷ Nellis, R. (2013) Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava.

¹⁸ MTÜ Kotkaklubi (2017) Kotkad ja must-toonekurg seire 2017. aasta aruanne. Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programm.

¹⁹ Nellis, R. (2013) Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava.

²⁰ Nellis, R. (2014) Kassikaku (*Bubo bubo*) kaitse tegevuskava.

Eestis pesitseb umbes 30–50 kassikakupaari²¹. Kassikaku 2018. aasta seire aruande kohaselt on asustatud elupaikade arv viimasel kümnendil vähenenud, kuid pesitsevate paaride osatähtsus on kasvanud²². Eestis on kassikaku munakurnade ja pesapoegade hukkumise peamine põhjus pesarüüste. Eduka paljunemise eelduseks on arvukas ja kättesaadav toidubaas. Pesitsusedukust mõjutab ka pesitsusperioodi jooksul häirimine. Kassikaku kaitse tegevuskava järgi on pikaajaline kaitse-eesmärk (15 aasta perspektiivis) kassikaku arvukuse taastumine ja liigi säilimine vähemalt 150 paari suuruse populatsioonina.²³

Nõtke näkirohi on Eestis väga haruldane näkirohuline – liigil on Eestis kolm teadaolevat leiukohta. Põhjuseks on liigi eripärased omadused ja spetsiifilised elupaiganõudlused. Tegu on õrna ja väikesekasvulise (kuni 40 cm) üheaastase mageveetaimega, kes tolmlleb vee all ja vegetatiivselt ei paljune. Kasvab madalas (10–150 cm sügavuses) vees.

Eestis leiti liik esimest korda 1972. aastal Otepää kõrgustiku Päidla järvestikust Näkijärvest ehk Suurjärvest ja Ahvenjärvest. Keskkonnaregistrisse on 2019. aasta jaanuarikuu seisuga kantud kolm leiukohta (Tõhela järv, Endla järv ja Näkijärv ehk Suurjärv). Ehkki Tõhelat on uuritud alates 1950ndast (1953, 1977), leiti nõtket näkirohi sealt alles 2003. aastal (K. Karuse (Eesti Maaülikooli teadur) ja T. Feldmanni (Eesti Maaülikooli teadur) tähelepanekud). Seetõttu pole liigi käekäigu kohta Tõhela järves pikaajalisi andmeid. 2018. aasta seire käigus (seirati Päidla, Endla ja Tõhela järve) hinnati Tõhela järve asurkond kõige suuremaks ja jätkusuutlikumaks. Liik kasvas Tõhela järve lõunaosas pehmel hallil mudasel põhjal kuni 0,6 m sügavusel. Hinnanguliselt on asurkonnas ligikaudu 30 taimet. Peamised ohutegurid Eesti asurkonnale on veekogude toitainetega rikastumisel toimuv suurekasvuliste taimede pealetung, järvevee vähenenud läbipaistvus (näiteks turbaste valgaldadega järvedes nagu Tõhela) ning lühikesed ja jahedad suved, mille tõttu õitsemine ja seemnesaak ikalduvad.²⁴

2.1.2. Ohustatus

Kaitsealal asuvad järgmiste ohustatud ja kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide elupaigad ja kasvukohad: hüüp, laululuik, väikehuik, mustsaba-vigle, sarvikpütt, väikekajakas, laanepüü, mustviir, roo-loorkull, musträhn, sookurg, rüüt, hallpõsk-pütt, teder, mudatilder, punajalg-tilder, soo-loorkull, tuttvart, sinikael-part, sõtkas, viupart, lauk, tuttpütt, soohiilakas, sookäpp, pargi-nahkhiir, suurvidevlane, veelendlane, suur-rabakiil, vingerjas, hännak-rabakiil, valgelaup-rabakiil, rohe-tondihobu, soo-neiuvaip, harilik porss, lodukannike, väike penikeel.

Hüüp on stabiilse arvukusega haudelind (300–400 paari)²⁵. Euroopas pesitseb hinnanguliselt 25–49% maailmapopulatsioonist. Eestis on hüüp väikesearvuline haudelind, kes on seotud rooaladega (pesitseb eranditult roostikus). Kuna liik eelistab vees kasvavat roostikku, mille servaalad on alaliselt üleujutatud ja mis on veesilmadega liigendatud, siis on Tõhela ja Ermistu järved liigile sobilikud elupaigad.²⁶ Teadaolevalt pesitseb hüüp mõlema järve roostikus.

Laululuik on viimaseil kümnendil olnud haudelind ka Eestis. Läbirändajana märtsist aprillini ja septembrist novembrini harilik (peatub madalatel merelahtedel ning ka järvedel ja üleujutatud luhtadel). Eestis pesitsevad laululuiged kas inimpelglikena loodusmaastikus või

²¹ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

²² Keskkonnaagentuur (2018) Kassikaku seire 2018. aasta aruanne. Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programm.

²³ Nellis, R. (2014) Kassikaku (*Bubo bubo*) kaitse tegevuskava.

²⁴ Mäemets, H. ja Palmik-Das, K. (2018) Nõtke näkirohu leiukohtade inventuur koos kaitsekorralduslike soovitusetega.

²⁵ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

²⁶ Valke, T. (2018) Hüüp. Linnuatlas – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

inimkaaslejatena kalatiikidel. Esimesel juhul eelistavad rabajärvi ja laukaid, rohketoitelisi ja taimestikurikkaid sisemaajärvi ning rannikulõukaid. Looduslikud vaenlased puuduvad (mõningal määral võivad pesitsemist ohustada mink ja rebane). Probleemiks on pliilaskemoona kasutamine, mis loodusesse sattudes põhjustab lindudel mürgitusi.²⁷ Haudepaaride arv on tõusutrendis ja hinnatud suuruseni 250–300 paari. Talvel on Eestis hinnanguliselt 1000–3000 isendit.²⁸

Väikehuik on Eestis haruldane haudelind (20–100 paari)²⁹. Juhuvaatluste arv on viimasel kümnendil suurenenud. Üks tüüpiline paik, kus liiki on viimasel kümnendil nähtud, on Tõhela järv. Väikehuik on kõrge ja tiheda taimestikuga eutrofeerunud veekogude liik. Eestis peamiselt seotud madalate merelahtede, rohketoiteliste järvede ja poldrite roostike ning hundinuiaastikega, kus sageli leidub ka tarnakooslusi ning vabaveelaike. Peamine ohutegur Eestis on märgalade kuivendamine.³⁰

Mustsaba-vigle on Eestis kohati levinud haudelind, kes asustab soid, ranna- ja luhaniite. Liik eelistab väheste ja madalate mätastega pinda, samuti intensiivselt või pool-intensiivselt karjatatud või niidetud ala. Oluline on oluline niiduala suurus. Selle põhjuseks on asjaolu, et mida kaugemal niidu servast pesa asub, seda väiksem on röövluse oht. Oluline on lompide ja ajutiste looduslike veekogude olemasolu pesitsusalal. Need omavad elulist rolli nii vanalindude kui tibude toidulauana. Liigi arvukus on olnud kõikuv ja väheneva suunitlusega, asurkond on kriitiliselt kahanenud niitudel ja kasvanud soodes. Eesti asurkonda ohustab pesitsusaladel elupaikade kehv seisund ja pesarüüste ning häirimine. Talvitusaaladel ja rändeteel on ohuks elupaikade kvaliteedi halvenemine ja hävimine. Teadmata, ent potentsiaalselt suur on putukamürkide ja keskkonnareostuse mõju.³¹

Mustsaba-vigle viie aasta kaitse-eesmärk on liigi säilimine haudelinnuna nii soodes kui ka niitudel koguarvukusega vähemalt 400 paari, oluliste elupaikade kvaliteedi säilitamine vähemalt praegusel tasemel ning vajaliku kaitsekorraldusliku info kogumise alustamine. Pikaajaliselt on eesmärk saavutada liigi arvukuseks vähemalt 770 paari, kõigi oluliste elupaikade säilimine, kaitsekorraldusliku info olemasolu ning liigi rändeteede ja talvituspaikade kaitse rahvusvahelises koostöös. Nende eesmärkide täitmiseks on esmatähtis elupaikade hooldus ja taastamine nii soosaladel (eelkõige veerežiimi taastamine) kui ka niidualadel (eelkõige majandamise kvaliteedi parandamine).³²

Sarvikpütt on Eestis ebaühtlase levikuga harv haudelind (150–250 paari), pehmetel talvedel jääb osa ka Eestis pidama (1–20 paari)³³. Euroopas kahaneva arvukusega. Eelistatuim elupaik on mõnehektarilised madalaveelised veekogud (mändvetikarohked, ent roostumata rannikulõukad, taimestikurikkad netsa- ja soojärved, rabalaukad, aga ka väiksemad merelahed. Peamine ohutegur on Eestis veekogude eutrofeerumine ja kinnikasvamine aga ka nende süvendamine ja veetaseme muutumine.³⁴

Laanepüü on Eestis kõikjal suurtes metsamassiivides leiduv haudelind, kes eelistab eelkõige vanu puistuid. Liik asustab mitmesuguseid metsakasvukohatüüpe, kuid eelistab vanemat

²⁷ Luigujõe, L. (2018) Lauluik – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

²⁸ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

²⁹ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

³⁰ Paal, U. (2018) Väikehuik – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

³¹ Pehlak, H. (2018) Mustsaba-vigle – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

³² Pehlak, H. (2015) Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) kaitse tegevuskava. Eelnõu

³³ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

³⁴ Väli, Ü. (2018) Sarvikpütt – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

segametsa, kus kasvab noori kuuski, mis loovad sooja mikrokliima, ning kus alustaimestik on madal ja liigirikas. Liigi jaoks on oluline sanglepa olemasolu, sest suur osa aastast toitutakse eelistatult lepaurbadest, -pungadest ja -võsudest. Sangleppa asendab edukalt mõnes piirkonnas hall-lepp. Peamised ohutegurid on metsamajandus (lageraie, puht-okaspuistute rajamine, raieringi lühenemine, metsade killustamine) ja kiskjate arvukus.³⁵ Hinnanguliselt on Eestis 20 000 – 25 000 laanepüüpaari³⁶.

Mustviires on Eestis ebaühtlase levikuga (peamiselt sisemaal) väiksearvuline haudelind (500–1000 paari)³⁷. Mustviires pesitseb taimestikurikastel veekogudel ja püsivalt üleujutatud aladel, eriti kui need asuvad keset lammisoid või on õõtsikuliste kallastega. Tõhela ja Ermistu järv on elupaigana liigile sobilikud ja pesitsused on teada mõlemal järvel. Pesapaiga suhtes nõudlik: avavee olemasolu, avamaastik, mage-või riimvesi, seisuveeline või aeglase vooluga veekogu, rohketoiteline vesi, ujuva veetaimestiku rohkus, kaitse lainetuse eest. Liigi arvukuses on aastati märkimisväärsed kõikumised, mis olenevad sobivate pesitsuspaikade olemasolust. Peamised ohutegurid on märgalade kvaliteedi langus ja hävimine ning röövlus ja puhkemajandus (lainetuse tekitamine ja häirimine).³⁸

Roo-loorkull on kogu Eestis levinud väiksearvuline haudelind. Roo-loorkulli jaoks on kõige sobivamaks pesitsusbiotoobiks vees kasvav, vähemalt 1,5 m kõrgune kaldataimestik (eeskätt pilliroog, kõrkjastik ja hundinuiastik). Pesitsuskohaks valib lind tiheda roostiku, milles leidub vana (eelmise talve) pilliroogu, mille kõrgus on keskmiselt 2,4 m. Roo-loorkull pesitseb ka roostunud laidudel ja rannaniitudel ning koguni põldudel, kuid suurima pesitsusedukusega on roostikes pesitsevad paarid. Kuna roo-loorkullid hakkavad pesitsema väga vara, siis on eelmise aasta pilliroo säilimine sellele liigile roostikulindudest kõige olulisem. Suure koduterritooriumi tõttu on eriti tähelepanuväärsed alad liigi jaoks vähemalt 100 ha pindalaga roostikud. Liigi esindatust kaitstavatel aladel on hinnatud heaks.³⁹ Arvukuse suurenemine on pidurdunud ja haudepaaride arvukus on hinnatud 800–1300 paari.⁴⁰

Musträhn on üle Eesti ühtlaselt levinud haudelind. Pesitseb peamiselt vanemates valgusküllastes männikutes, aga ka eakamate puudega leht- ja segametsades. Sageli paikneb pesa raielangi säilikpuus (ka muidu eelistab liik lanke ja häile või nende lähedust). Mistahes elupaigas on oluline pesakoopa rajamiseks piisavalt jämedate puude olemasolu. Toitumas käib surevatel ja surnud puudel ning isegi kõdupuidul. Mitmed teised linnuliigid kasutavad mustrahni pesaõõnsusi (lind teeb igal aastal uue pesaavause) ja liik on seega oluline metsakoosluse osa (tugiliik).⁴¹

Musträhni koguarvukuseks saadi 2010 aastal vaid umbes 2000 paari, kuid 2018. aasta seireandmete järgi on arvukus viimasel viiel aastal madalseisust taastunud⁴². Haudepaaride arv on hinnanguliselt 5000–7000⁴³.

Sookurg on Eestis laialt levinud haudelind. Peamiselt soodes ja muudel märgaladel leiduv lind, kes eelistab pesitsuseks madalsoid, rabasid, soostuvaid ja soometsasid ning sisemaa väikejärvesid. Eelistatuim pesapaik on rannikuveekogud ja sisemaajärved, kus on vees kasvavat

³⁵ Elts, J. (2018) Laanepüü – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

³⁶ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

³⁷ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

³⁸ Kuus, A. (2018) Mustviires – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

³⁹ Eesti Ornitoloogiaühing (2013) Roostikulindude kaitse tegevuskava. Eelnõu.

⁴⁰ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁴¹ Kinks, R. (2018) Musträhn – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁴² Keskkonnaagentuur. (2018) Rähnide seire 2018. aasta aruanne. Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programm.

⁴³ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

hõredat pilliroogu, kaislastikut või soised kaldaõõtsikud. Eestis on peamised ohutegurid kuivendamine, suurenev pesitsusaegne häirimine ning sookure kurnade ja poegade röövlus.⁴⁴ Hinnanguliselt on Eestis 7000–8000 sookurepaari. Liigi arvukus on viimastel aastatel suurenenud.⁴⁵

Rüüt on Eestis rabamassiivides leiduv haudelind, kes vajab maaparandusest mõjutamata keskkonda. Olemasoleva pikaajalise andmestiku statistiline analüüs on näidanud, et 20. sajandi teisel poolel on rüüda arvukus olulisemates elupaikades suurenenud ning 21. sajandi hinnangute põhjal pesitseb Eestis 3000–4000 paari. Samas on viimase poolsajandi jooksul Eestis hävinud või teisenenud umbes veerand 1950. aasta rabaelupaikadest. Kahjuks ei ole teada, kui suur on sellest rüüdale sobivate elupaikade pindala. Suurim ohutegur ongi Eestis elupaikade hävimine turbakaevandamise ja kuivendamise mõjul. Vähesel määral mõjutab lokaalset arvukust ka suurenenud häirimine.⁴⁶

Hallpõsk-pütt on Eestis harv haudelind, kes on valdavalt seotud sisemaa väikeste rohketoiteliste veekogudega. Eelistatud on alla kolme ha suurused, madalaveelised ja rohke taimestikuga järved, mis pakuvad liigile piisavalt häid pesitsus- ja toitevõimalusi. Pesa rajab lind ujupesana avavee lähedale roostikku, kaislastikku või hundinuiastikku, sageli teiste veelinnukolooniate lähedusse. Peamised ohutegurid merel peatuvatele ja rändavatele lindudele on õlireostus ja uppumine kalavõrkudesse. Pesitsuspaigad muutuvad sobimatuks, kui kallastel kasvab lämmastikureostuse tagajärjel roostikumüür.⁴⁷ Eestis pesitseb umbes 150–200 paari hallpõsk-pütte⁴⁸.

Teder on Eestis üldlevinud ja tavaline haudelind (4000–5000 paari) ja talvituja (9000 – 15 000 paari)⁴⁹. Elutseb mitmesugustes elupaikades, kuid eriti olulised on sood ja nende servakooslused. Alates eelmise sajandi keskpaigast on tedre arvukus vähenenud, seejuures on nii pikaajaline kui ka lühiajaline arvukus kahanev. Peamised ohutegurid on elupaikade kvaliteedi halvenemine, hävimine ja killustumine, röövlus ning häirimine. Elupaikade säilitamine ning röövluse ja häirimise mõju vähendamine on peamised tingimused liigi soodsa seisundi saavutamiseks. Probleemiks võib olla ka senise kaitsereežiimi ebapiisavus mõnel alal.⁵⁰

Mudatilder on Eestis suurtes soodes leiduv haudelind, kes vajab maaparandusest mõjutamata ulatuslikke rabasid ja siirdesoid. Soostikus koonduvad mudatildrid rabalaugastike ja märede piirkonda, märgadele siirdesooribadele, soo-ojade lagedatele lammidele ning lagedatesse õõtsikusoodesse. Tihti pesitseb parimates elupaikades mitu paari koos. Liigi arvukus on viimastel aastatel püsinud stabiilsena, kohati isegi vähenenud. Ohutegur on eelkõige elupaikade kuivendamine.⁵¹ Hinnanguliselt on Eestis 2000–3000 mudatildripaari⁵².

Punajalg-tilder on märgade ja niiskete alade lind. Hea elupaik on mereäärsed rannaniidud, laiud, jõeluhtadel, järvekallastel, madalsood ja rabad. Ta on levinud lind ka niisketel heinamaadel ja luhtadel. Eestis võib liiki kohata eeskätt rannikualadele jäävatel luhtadel ja niitudel. Ka sisemaa veekogudega külgnevad heinamaad on sellele liigile sobivad elupaigad. Peamised ohutegurid on pesitsuspaikade kattumine pilliroo ja võsaga, kui nende majandamine

⁴⁴ Leito, A. (2018) Sookurg – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁴⁵ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁴⁶ Leivits, A. (2018) Rüüt – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁴⁷ Lelov, E. ja Tuvi, J. (2018) Hallpõsk-pütt – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁴⁸ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁴⁹ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁵⁰ Eesti Ornitoloogiaühing (2015) Tedre (*Tetrao tetrix*) kaitse tegevuskava.

⁵¹ Leivits, A. (2018) Mudatilder – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁵² Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

on lakanud.⁵³ Hinnanguliselt on Eestis 2500–3500 haudepaari punajalg-tildrit.⁵⁴

Soo-loorkull on Eestis harv avamaa haudelind (300–400 paari)⁵⁵. Eelistab võsastuvaid lamminiite- ja soid ning siirde- ja madalsoid. Sobiva elupaiga puudumisel võib soo-loorkull pesitseda põllumajandusmaadel, kuid seal on liik haavatav varajase viljakoristuse suhtes. Ohutegurid on elupaikade kadumine, mis on tingitud soode kuivendamisest. Pesitsusedukust vähendab pesitsusaegne häirimine.⁵⁶

Tuttvart pesitseb Eestis valdavalt väikestel rannalähedastel meresaartel ja rannikelupaikades, näiteks taimestikurohketel lahtedel ja rannikulõugastel. Pesi võib leida ka sisemaa-järvede äärest ja karjääri-veesilmadelt. Eelistab pesitseda naerukajakate kolooniate servas. Arvukust soodustab veekogude eutrofeerumine, küttimissurve vähenemine ja suurte naerukajakate kolooniate teke.⁵⁷ Eesti koguarvukust peetakse kahanevaks. Arvatakse, et Eestis pesitseb 3000–5000 paari ja talvitub 3000–5000 isendit.⁵⁸

Sinikael-part on Eestis kõige arvukamalt pesitsev haneline (40 000 – 60 000), kuid ta on tavaline ka läbirändajana ja talvitajana (16 000 – 21 000 paari)⁵⁹. Elupaigavalikult on liik generalist, kes pesitseb ühtviisi väikesaartel, rannikul, järvedel, jõgedel, tiikidel, karjääriveekogudel, rabalaugastel jne sõltumata sellest, kas veekogu asub inimasulas või suures metsalaamas. Peamiselt ohustab liigi arvukust Eestis röövlus, kuid liigil on väga hea kohanemisvõime kultuurmaastiku ja inimesega, mis leevendab röövluse mõju loodusmaastikul.⁶⁰

Sõtkas on Eestis üldlevinud väiksearvuline haudelind sisemaal, kelle arvukuseks hinnatakse Eestis 6000 – 10 000 paari. Kui jääolud võimaldavad, jääb arvukalt talvitama (30 000 – 50 000 isendit).⁶¹ Elupaigana eelistab siseveekogusid, eelkõige vähetoitelisi metsajärvi ja huumustoitelisi soojärvi. Sõtkas on Eestis üks vähestest partlastest, kes pesitseb puuõõnes, harvem muudes õõnsustes. Ohuteguriks on sobilike elupaikade vähenemine. Raiemeetodid, mille käigus ei jäeta kasvama vanu, sõtkale sobivate õõnsustega puid, aga ka märgalade kuivendamine ning veekogude reostus võivad osutada peamisteks ohuteguriteks.⁶²

Viupart on Eestis kõikjal veekogudel arvukas läbirändaja, kuid haruldane pesitseja (peamiselt Ida-Eestis), pesitsejate arvukus hinnatakse meil 50–80 paari⁶³. Rändel (aprillis–mais ja septembris–oktoobris) peatub eriti massiliselt (kümned tuhanded isendid). Kõige sagedasemini pesitseb sega-, rohke- ja huumustoitelistel järvedel ja järvikutel. Peamiseks ohuteguriks võib pidada ranna- ja kaldaniitude kinnikasvamist, mõjutavad ka kliimatingimused, elupaikade hävimine ja jaht.⁶⁴

Lauk on Eestis tavaline, olles arvukas, kuid kohatine haudelind ja läbirändaja. Eestis pesitseb 1500–3000 laugupaari. Eestis viibib ta aprillist novembrini, mõni jääb pehme talve korral ka

⁵³ Aua, J. ja Mägi, E. (2018) Punajalg-tildrid – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁵⁴ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁵⁵ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁵⁶ Väli, Ü. (2018) Soo-loorkull – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁵⁷ Aua, J. (2018) Tuttvart – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁵⁸ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁵⁹ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁶⁰ Aua, J. (2018) Sinikael-part – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁶¹ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁶² Sepp, T. (2018) Sõtkas – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁶³ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁶⁴ Kuus, A. (2018) Viupart – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

talvitama. Eestis on talvituvaid linde olenevalt ilmaoludest 50–2500.⁶⁵ Liik asustab mitmesuguseid rikkaliku taimestikuga lahtesid, järvi, kalatiike ja jõgede suudmealasid. Peamised ohutegurid on madalate järvede kinnikasvamine, merelahtedes ja suuremates järvedes hukkub palju pesi sagenevate tormide ajal. Võimalik, et arvukust mõjutab ka konkurents kümnokk-luigega.⁶⁶

Tuttpütt on Eestis tavaline haudelind mererannikul ja suurematel järvedel (2000–3000 paari). Tuttpütt on rändlind ja käib Eestis ainult järelkasvu hankimas, seega on võimalik tuttpütte kohata ainult pesitsusajal, harvem talvel jäävabal avamerel talvituvates veelinnusalkades (50–250 isendit).⁶⁷ Liik asustab Eestis rohke- ja kesктоitelisi taimestikurikkaid lahtesid, rannikulõukaid ja järvi ning pesitseb ka meresaarte kaldavööndis. Siseveekogudest eelistab suuremaid (üle 20 ha) keskmise toitainete- ja taimestikurikkusega keset kultuurmaastikku olevaid järvi. Peamised ohutegurid on liigne taimestiku vohamine ning pesade uppumine tihenened ja tugevamate tormide ajal.⁶⁸

Väikekajakas on väheneva arvukusega haudelind. Eestis arvatakse pesitsevat vaid 400–800 paari väikekajakaid.⁶⁹ Euroopas liigi arvukus kahaneb. Koguarvukust Euroopas on 23 700 – 45 200 paari, kellest enamik pesitseb Venemaa Föderatsioonis ja Soomes. Arvestatavad asurkonnad on ka Rootsis, Valgevenes ja Eestis. Liik pesitseb rohketoitelistel siseveekogudel, rannikumärgaladel ja saartel. Pesad tehakse soostunud rohumaade tarnamätastele, keset niitu või vabaveelompide ujutaimedele või puhnale jne. Ohuteguritena võib välja tuua märgalade kuivendamist jms veetaseme reguleerimist, häirimist ja vee saastamist.⁷⁰

Soohiilakas on rohkem levinud Lääne-Eestis (lubjalembeline), kuid sobivatelt kasvukohtadelt tasub seda otsida mujalgi, sest üksikuid leiukohti on teada üle Eesti. Eestis on soohiilaka leviku põhjapiir, meist loode pool kasvab see taim vaid Ahvenamaa saartel ja nende naabruses Rootsi rannikul. Soohiilaka kasvukoht on põhiliselt madala taimestikuga mätastel lubjarikastel märgadel kasvukohtadel madalsoodes, allikate ümbruses, järve kallastel ja rannaniitudel.

Soohiilakat võib pidada pioneerliigiks, mis kaob kuivendamisel ja taimestiku tihedamaks muutumisel. Peamine oht tulenebki soode veerežiimi muutumisest ning liigirikaste madalsoode ja soostunud niitude võsastumisest. Liik on ohus just sobivate elupaikade ahenemise tõttu ja seepärast on säilinud või taastatavate elupaikade kaitse võetud Euroopa Liidus erilise tähelepanu alla.⁷¹

Sookäpp on üks vähestest orhideeliikidest Eestis, mis kasvab ka happelisel pinnasel raba tingimustes, kus pH võib olla isegi 3,7–3,8. Peale rabade kasvab harilik sookäpp ka lubjavaestes madalsoodes ja õõtsikutel, sageli koos porsapõõsastega, vaevakaskede või sinikatega. Populatsioonide struktuurist on näha, et taimed on kas suhteliselt lühiealised või pikalt soikeseisundis. Kuna käpalised on väga tugevates sümbiontsetes suhetes ümbritseva elustikuga – nii seente kui tolmeldajate putukatega, siis sõltuvad nad enam, kui mõned muud liigid ümbritseva elupaigatüübi muutustest. Eestis kasvab harilik sookäpp vähearvuliselt kogu territooriumil. Ohutegurid on võsastumine ja kuivenduse mõju.⁷²

⁶⁵ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁶⁶ Mägi, E. (2018) Lauk – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁶⁷ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁶⁸ Mägi, E. (2018) Tuttpütt – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁶⁹ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

⁷⁰ Kuus, A. (2018) Väikekajakas – rmt: *Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus*. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

⁷¹ Kull, T. ja Tuulik, T. (2002) *Kodumaa käpalised*. Tallinn: Eesti Orhideekaitse Klubi.

⁷² Sugukond käpalised (*Orchidaceae*) kaitse tegevuskava. Eelnõu.

Pargi-nahkhiir on rändliik, keda on leitud Eestis vaid suveperioodil. Pargi-nahkhiire arvukushinnanguks on hinnatud „arvukas“ ja arvukuse trendi joonloenduse põhjal kasvavaks. Punktloenduse andmetel mõõdukaks, stabiilseks. Toitub peamiselt veega seotud kahetiivalistest, väiksemal määral ka teistest väikestest putukatest. Kolooniate varjupaigad asuvad puuõõnsustes või puukooore all, hoonetes ja ka nahkhiirekastides.⁷³

Olulised ohutegurid puuduvad, ent lokaalsel tasandil võivad ohustada elupaikade killustumine, varjupaikade kadumine ehitiste renoveerimise tõttu, varjupaigaks sobivate puude kadumine metsamajanduse tõttu, toitumisveekogude reostumine, pestitsiidide kasutamine, hukkumine teedel ning tuuleparkide rajamine rändeteedele.

Suurvidevlane on rändse eluviisiga – elab Eestis üksnes maist septembrini ja talvitub Kesk-Euroopas, kuid osa populatsioone võib olla ka paiksed. Eestis levinud paiguti ja arvukushinnanguks on „keskmine“. Toitub erinevate maastikuelementide (puistud) kohal ning toitub valdavalt kahetiivalistest, nokalistest, ehimestiivalistest, mardikalistest ja ööliblikatest. Suvekolooniad on puuõõnsustes ja ka hoonetes. Varjupaikadeks sobilikud puud võivad asuda nii metsades, suuremates parkides kui ka veekogude ääres. Ohutegurid on sarnased pargi-nahkhiirele.⁷⁴

Veelendlane on fakultatiivne rändeliik (Eestis on talvekolooniad tehiskoobastes ning soojemates ja suuremates mõisa- ja linnusekeldrites). Eestis laialt levinud ja arvukushinnanguks on „arvukas“. Arvukuse trendi on joonloenduse põhjal hinnatud stabiilseks ja punktloenduse põhjal mõõdukas languses olevaks. Liigi elu- ja toitumispaiad on peamiselt veekogude ümbrus ja pargiilmelised puistud. Lokaalsel tasandil võib ohustada toitumisveekogude reostus, varjupaikade kadumine, häirimine talvitumispaiades (koopaturism) ning elupaikade hävimine kuivenduse ja metsamajanduse tõttu.⁷⁵

Suur-rabakiil elutseb taimestikurikaste tiikide, väikeste järvede ning vanajõgede läheduses. Sageli võib teda leida kobraste ülejutusosaladel. Oluline on, et veekogus ja selle kaldapiirkonnas oleks mitmekesine taimestik. Samuti eelistab ta laugete kallastega, kergelt turbase põhjaga ning metsa lähedal paiknevaid veekogusid.

Eestis on suur-rabakiili arvukus viimastel aastatel suurenenud ja levila oluliselt laienenud – Eestis ei ole suur-rabakiil praegu ohustatud. Samuti on piisavalt palju liigile sobivaid elupaiku vähekäidavates või kaitsealustes piirkondades. Samas võivad paljud kohalikud populatsioonid lähemas või kaugemas perspektiivis olla ohustatud vastsete arenguks sobilike veekogude kvaliteedi halvenemise või nende hävimise tõttu inimtegevuse mõjul.⁷⁶

Vingerjas on karpkalaliste seltsi kuuluv kala, kes eelistab aeglase vooluga jõe ja seisuveekogu mudast põhja. Tõhela järves on viimastel aastatel liiki kuulnud/nähtud järve põhjaosas, kus on madalam vesi ja mudasem põhi. Liik on huvitav selle poolest, et seoses mudaeluviisiga (väga viskoosne hapnikuvaene keskkond) on vingerjal arenenud teist järku hingamine rikkalikult veresoontega varustatud pärasoole abil. Lünkliku ja puuduliku andmestiku tõttu Eestis on raske hinnata vingerja arvukuse trende, kuid enamikus seirataavatest veekogudest on vingerja arvukus püsinud stabiilsena või veidi suurenenud (kohati on ka lokaalset kahanemist)⁷⁷.

⁷³ Keskkonnaamet (2017) Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava.

⁷⁴ Keskkonnaamet (2017) Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava.

⁷⁵ Keskkonnaamet (2017) Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava.

⁷⁶ Keskkonnaamet (2015) Suur-rabakiili ja mudakonna asurkondade kaitse ja säilimine levila põhjapiiril Eestis ja Taanis. Dragonlife Life'i projekt (2010–2015).

⁷⁷ Eesti Loodushoiu Keskus (2012) Rahvusvahelise tähtsusega kalaliikide seire aruanne (perioodil 2007–2010). Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programm.

Hännak-rabakiil on rabakiilide perekonda kuuluv kiililine. Perekonda kuulub 15 liiki. Euroopas, Eestis elab neist viis. Peale rabade võib liiki leida ka taimestikurikaste väikejärvede ja tiikide ning vanajõgede ümbruses. Eestis levinud paiguti. Põhiline oht rabakiilidele on nende elupaikade, eelkõige vastsetele sobivate veekogude muutumine inimtegevuse mõjul.⁷⁸

Valgelaup-rabakiil on rabakiilidest ainuke, keda võiks pidada tõeliseks rabaliigiks. Rabakiilist on Eestis valgelaup-rabakiil kõige laiemalt levinud. Liik elab peaaegu kõikjal, kus on rabalaukaid. Tema senised leiukohad jäävadki peamiselt suuremate rabalaamade piirkonda.³¹

Põhiline oht rabakiilidele on nende elupaikade, eelkõige vastsetele sobivate veekogude muutumine inimtegevuse mõjul. Seda seetõttu, et emased munevad madalasse vette või märja turbasambla vahele. Munast koorub eelvastne, kes peagi kestub ja väljub vastne. Vastsed elavad veetaimestiku vahel või madalama veekogu põhjas kaks kuni kolm aastat, kuni saavutavad täiskasvu ning on valmis veest väljuma. Enne viimast kestumist kogunevad vastsed madalamasse vette ning ronivad mööda taimevarsi või turbasammalt kuivale.³¹

Rohe-tondihobu on tondihobulaste sugukonda tondihobu perekonda kuuluv kiililine, kes on üsna varjatud eluviisiga liik. Rohe-tondihobu valib sigimiseks kergelt happelised seisuveekogud: kinnikasvavad järved või turbaaugud. Ta elab üksnes magevees. Eestis elab ta eriti neis järvedes ja vanajõgedes, kus kasvab vesikarikaid. Seda seetõttu, et emased munevad munad vesikarika veealustesse lehtedesse. Kuigi ta võib muneda ka hundinuia või turbasambla sisse, eelistab ta võimaluse korral alati vesikarikat. Teistel tondihobudel ei ole teada nii tugevat munemistaimet eelistust. Ilmselt on see ka vähemalt üks põhjus, miks on rohe-tondihobu sattunud ohtu. Spetsiifilise elupaiganõudluse tõttu on liik paljudes Euroopa piirkondades hävimisohus.⁷⁹

Soo-neiuvaip eelistab kasvamiseks lubjarikka mullaga niiskemaid kasvukohti ja on eriti iseloomulik lubjarikastele madalsoodele. Veel kasvab liik soistel niitudel, järvekallastel, aga ka kraavide ääres, karjäärides ja teistes inimtekkelistes kasvukohtades. On perekonna ainus liik, mis kasvab ka puudeta aladel. Soo-neiuvaibad kasvavad gruppides, kuna taimel on mullas pikkade sõlmevahedega risoom, mis harunedes üha uusi taimi kasvatab. Risoomi kiire kasvu tõttu tärkavad taimed igal aastal uues kohas ja nii on soo-neiuvaipade kogumik pidevas liikumises. Kasvab vaid seal, kus ei ole liiga rohkelt kõrgemakasvulisi niiskuslembeseid taimi, näiteks pilliroogu. Liigi kasvukohad võivad hävida võsastumise ja kuivenduse tõttu.⁸⁰

Harilik porss on suhteliselt vähe levinud. Eelistab niiskeid kasvukohtasid, nagu madal- ja siirdesood, soometsad ja soostunud niidud. Kasvukohti ähvardab kuivendamine ja ülesharimine⁸¹. Keskkonnaregistrisse on kantud liigi 242 kasvukohta, mis jäävad valdavalt Lääne-Eestisse.

Lodukannike on kannikeseliste sugukonnast ja mitmeaastane taim. Euroopas endemne, kuid oma areaali mitmes regioonis haruldane ja ohustatud. Liik ei ole loodusdirektiivi liik, kuid Natura alade moodustamine tagab ka osaliselt liigi elupaiga kaitse, sest tihti kattuvad liigi elupaigavajadused Euroopas tähtsustatud elupaigatüüpidega (märgalad). Kasvab soisematel pinnastel, nagu märgades lodudes, metsades ja niitudel. Tundlik elupaigas toimuvate muutuste suhtes, eelkõige veerežiimis (kuivendamine). Eestis kasvab liik paiguti, kuid rohkem Lääne-Eestis.

⁷⁸ Ruusmaa, J ja Luig, J. (2005) Rabakiilid. *Eesti Loodus*. 2.

⁷⁹ Ruusmaa, J. (2003) Rohe-tondihobu. *Eesti Loodus*. 11.

⁸⁰ Sugukond käpalised (*Orchidaceae*) kaitse tegevuskava. Eelnõu.

⁸¹ Kukkk, T. (2004) *Eesti taimede kukeabits*. Tallinn: Varrak.

Väike penikeel kasvab Eestis peamiselt rannikul ja Peipsi ääres, harva ka sisevetes⁸². Tõhela järves leiti liiki 2018. aasta seire käigus järve lõunaosas kasvamas koos I kaitsekategooria liigi nõtki näkirohuga ja Eesti punase nimistu järgi ohustatud liigi punaka penikeelega (*Potamogeton rutilus*). Liigi seisundit on Tõhela järves hinnatud heaks (ligikaudu 500 taimet), kuid kasvukohtades tuleb vältida veekogude eutrofeerumist ja reostumist.⁸³

2.1.3. Linnudirektiivi rakendamine

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttemist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 punkti 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade kaitseks erimeetmeid, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal.

Tõhela-Ermistu märgala kompleks on oluline peatus-, puhke- ja pesitsuspaik ränd- ja paigalindudele ning seega kaasneb sellega Eesti riigil kohustus rakendada meetmeid liikide ja liikidele oluliste elupaikade säilimiseks. Kaitseala moodustamine on selle kohustuse täitmiseks parim meede, sest kaitsealal on võimalik reguleerida negatiivseid mõjutegureid, näiteks linnujaht ja ujuvvahenditega liiklemine.

Liigid, kelle rändepeatus- ja pesitsuspaika kaitstakse, on järgmised: kassikakk, merikotkas, kaljukotkas, hüüp, laululuik, mustsaba-vigle, sarvikpütt, väikehuik, laanepüü, mustviires, roo-loorkull, soo-loorkull, tuttvart, sinikael-part, sõtkas, viupart, lauk, tuttpütt, väikekajakas, musträhn, sookurg, rüüt, hallpõsk-pütt, teder, mudatilder, punajalg-tilder – ühtlasi kaitseala kaitse-eesmärgid. Peale selle esinevad alal linnudirektiivi liigid, kes ei ole kaitse-eesmärgiks seatud. Need liigid on valgeselg-kirjurähn, öösorr, õõnetuvi (*Columba oenas*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), hallpea-rähn, täpikhuik (*Porzana porzana*), rooruik (*Rallus aquaticus*), jõgitiir (*Sterna hirundo*) ja händkakk. Neid liike ei määratud kaitse-eesmärgiks, sest nende arvukus kaitsealal on väike või on linnuliikide arvukus ja elupaiga seisund Nätsi-Võlla looduskaitsealal (osa Nätsi-Võlla linnualast) esinduslikum. Nende kaitse on tagatud sarnaste elupaiganõudlustega kaitse-eesmärgiks seatud liikide kaitsega.

2.1.4. Loodusdirektiivi rakendamine

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele.

Tõhela-Ermistu looduskaitseala kuulub Tõhela-Ermistu loodusala koosseisus üleeuroopalisel kaitsealade võrgustikku Natura 2000⁸⁴. Aasta 2008 elupaigatüüpide inventuuri järgi tehakse

⁸² Kuk, T. (2004) *Eesti taimede kukeaabits*. Tallinn: Varrak.

⁸³ Mäemets, H. ja Palmik-Das, K. (2018) Nõtki näkirohu leiukohtade inventuur koos kaitsekorralduslike soovitusetega.

⁸⁴ Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004 korraldus nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkt 2 alapunkt 448.

Natura korralduses vajalikud parandused. Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse-eesmärgiks ei seata elupaigatüüpi okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjametsad – 9060), mis on loodusala kaitse-eesmärk, kuna elupaigatüüpi 2008 a Metsaruum OÜ inventuuri andmetel alal ei leidu. Suures osas on tegu elupaigatüübiga 2180, osaliselt ka elupaigatüüpidega 9080* ja 9010* ning osaliselt ei vasta varem inventeeritud kooslused elupaigatüübi määratlusele. Kaitse-eesmärkidesse lisatakse järgmised elupaigatüübid: liigirikkad madalsood (7230) ja rohunditerikkad kuusikud (9050). Seega kaitstakse Tõhela-Ermistu looduskaitsealal järgmisi loodusdirektiivi kooslusi.

Rannikuluidete elupaigatüüp metsastunud luited (2180) on tüüpiline kogu Euroopa rannikualadel. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal asuvad valdavalt metsastunud luited kaitseala lõunapoolsemal lahustükil ürgobjekti Tõstamaa luited piirkonnas.

Seisuveekogude elupaigatüüp **vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140)** on ohustatud, kuna on inimtegevuse mõjul kiiresti eutrofeerumas. Sellesse elupaigatüüpi on inventeeritud nii Tõhela kui ka Ermistu järv. Turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised **huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on tüüpilised rabaaladele ning rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal asub elupaigatüüp Tõhela raba keskosas.

Looduslikus seisundis rabad (7110*) on ohustatud peamiselt kuivendamise tõttu. Looduslikke rabasid on Euroopas, välja arvatud Soomes ja Rootsis, säilinud vähe. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal leidub rabade elupaigatüüpi Tõhela rabas ja Ermistu soo ümbruses. Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsiksoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste kildudena, tavaliselt madalsoode ja rabaalade vahel. Ka neid kooslusi ohustab eelkõige veerežiimi muutmine. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal asuvad siiresood valdavalt kaitseala suuremal lahustükil rabade ning siirdesoo- ja rabametsade elupaigatüüpide vahel. Karbonaatse veega **liigirikkaid madalsoid (7230)** leidub kõigis Euroopa Liidu maades, välja arvatud Luksemburgis ja Portugalis. Madalsoid ohustab lisaks kuivendamisele võsastumine. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal leidub madalsoid Tõhela raba lääne- ja edelaserva ümbruses. **Nokkheinakooslused (7150)** asuvad Eestis rabaalvestes ja moodustavad osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse loomuliku koostisosana ja eraldi ei kaardistata. Elupaigatüübi kaitse toimub rabade elupaiga kaitse kaudu.

Vanad loodusmetsad (9010*) on inim mõjutata või vähese inim mõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. Vanade loodusmetsade elupaigatüüpi on inventeeritud üle terve kaitseala välispiiri läheduses. **Vanad laialehised metsad (9020*)** kui üleminek läänetaiga ja nemoraalsete metsade vahel on Eestis haruldane elupaigatüüp, kuna seda leidub võrdlemisi väikeste laikudena piiratud aladel. **Rohunditerikkad kuusikud (9050)** asuvad toitaineterikka mullaga maapinnalähedase põhjaveega aladel, mis on sageli reljeefi madalamates osades, jäärakutes ja nõlvade jalamil. Valitsev puuliik on kuusk. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ning **siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine, samas on mõlemad elupaigatüübid Eestis tüüpilised niisketel aladel levinud kooslused. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal on mõlemad metsaelupaigatüübid levinud kaitseala äärealadel ning rabaga piirnevates kohtades.

Need kooslused on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Need elupaigatüübid on intensiivse looduskasutuse tõttu

muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüpe elupaigana.

Loodusdirektiivi artikli 6 lõike 2 kohaselt rakendavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, et vältida loodusala looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada direktiivi eesmärkide täitmist. Viidatud loodusdirektiivi sätteid tõlgendades on Euroopa Kohus sedastanud, et loodusdirektiivist tulenevalt on üldjuhul keelatud igasugune selline tegevus, mille oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku alal kaitstavatele loodusväärtustele ei ole mõistlikult välistatud⁸⁵. Samas lahendis on Euroopa kohus olulise ebasoodsa mõjuna määratlenud igasugust ebasoodsat mõju ala kaitse-eesmärkide saavutamisele ja ala sidususele. Tulenevalt Euroopa Kohtu praktikast⁸⁶ tuleb sama reeglit järgida ka Natura 2000 võrgustiku alast väljapoole jäävate selliste tegevuste puhul, mille ebasoodne mõju võib puudutada ala ja sellel kaitstavaid väärtusi. Samuti on liikmesriigil Euroopa Kohtu praktikast⁸⁷ tulenevalt loodusdirektiivi alusel kohustus kaitsta kohaste kaitsemeetmete abil ka neid alasid, mis võidakse määrata ühenduse tähtsusega aladeks, kus leidub esmatähtsaid liike. Muidu ei oleks tagatud loodusdirektiivi eesmärkide saavutamine.

2.1.5. Teised liigid

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud liikide kaitseks. Nende liikide eraldi kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole otstarbekas, kuna eesmärgiks seatavate liikide elupaikade, kasvukohtade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende looma- ja taimeliikide kaitse, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus või kelle elupaigaeelistused sarnanevad kaitse eesmärgina loetletud liikide omadega. Kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest.

Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse (LKS § 14 lg 2) teostamisel lähtutakse sellisel juhul LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuetest. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Näiteks esinevad alal järgmised liigid. Hiireviu (*Buteo buteo*), tamme-kirjurähn (*Dendrocopus medius*), kähkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*) ja laialehine neiuvaip (*Epipactis*

⁸⁵ Euroopa Kohtu 07.09.2004. a otsus nr C-127/02, Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee ja Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels vs. Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

⁸⁶ Euroopa Kohtu 10.01.2006. a otsus nr C-98/03, Euroopa Komisjon vs. Saksamaa Liitvabariik.

⁸⁷ Euroopa Kohtu 13.01.2005. a otsus nr C-117/03, Società Italiana Dragaggi SpA jt vs. Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti et Regione Autonoma del Friuli-Venezia Giulia.

helleborine) – III kaitsekategooria liigid. Neid liike ei määrata kaitse-eesmärgiks, sest nende arvukus kaitsealal on väike või kaitseala ei ole liigile esinduslik elupaik. Nende kaitse on tagatud sarnaste elupaiganõudlustega kaitse-eesmärgiks seatud liikide kaitsega.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Praegu on suurem osa alast juba kaitse all hoiualana ning kaljukotka, merikotka ja kassikaku püsielupaikadena. Kaljukotka ja merikotka püsielupaigas kehtib sihtkaitsevööndi kaitsekord. Kassikaku püsielupaik on tsoneeritud sihtkaitse- ja piiranguvööndisse. Kaitseala moodustatakse nende kaitsealuste objektide liitmisega, et kogu märgala kompleksil kehtiks ühtne kaitsekord, mis on kohane alal leiduvate loodusväärtuste kaitseks.

Üksikutest soodest võivad moodustuda ulatuslikud märgalakompleksid, kus suured rabalaamad vahelduvad soometsade, soosaarte ning järvede ja jõgedega. Ala olulisus seisnebki just selles, et esindatud on terviklik kompleks (ökosüsteem), mis koosneb kahest järvest, rabast, eri arengustaadiumis soodest ja neid ümbritsevatest metsadest. Peale selle asustavad kompleksi sealsetele elupaikadele iseloomulikud liigid, sh ohustatud ja haruldased liigid.

Isendikaitse ja hoiuala kaitsekord ei ole alal loodusväärtuste säilimiseks, kaitsmiseks ja taastamiseks piisav. Seetõttu, et ala moodustab ühtse kompleksi, on kõige optimaalsem ka ala ühtne kaitsekord, mis võtab arvesse kogu ala ökoloogilist toimimist ja mitte ainult üksikute liikide elupaiganõudlusi. Näiteks on I kaitsekategooria ja haruldaste linnuliikide (kaljukotkas, merikotkas ja kassikakk) püsimise ja soodsa seisundi tagamisel oluline kaitsta peale pesapaikade (püsielupaigad) ka nende toitumisalasid. Kaitsealal on võimalik arvestada kompleksiga kui ökosüsteemiga ja reguleerida tegevusi, mis mõjuvad ökosüsteemile negatiivselt. Ökosüsteemi toimimine ja selle kvaliteet tagab mitme koosluse ja liigi säilimise ja soodsa seisundi.

Nii Tõhela kui ka Ermistu järv kuuluvad madalaveeliste kesktoiteliste järvede hulka, mis vastavad Natura elupaigatüübile vähe- kuni kesktoitelised (mändvetikakooslusega) kalgiveelised järved (3140). Ligikaudu 700 ha suurune Tõhela raba on inventeeritud 2011. aastal, selle looduskaitse väärtust on hinnatud kõrgeks ja esinduslikkust väärtusega B. Siirde- ja õõtsiksood (7140) on alal inventeeritud ligikaudu 250 ha-l esinduslikkusega A–C ja on kõrge loodusväärtusega. Natura 2000 standardandmebaasi ja alal eri aastatel tehtud inventuuride kohaselt kvalifitseeruvad kaitsealale jäävatest metsadest ligikaudu 70% eri metsaelupaigatüüpideks. Tabelis 3 on esitatud Tõhela-Ermistu looduskaitsealal (2016. aasta seisuga) inventeeritud elupaigatüübid.

Tabel 3. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal inventeeritud elupaigatüübid

Elupaigatüüp	Natura ala eesmärgid					Pindala ja esinduslikkus 2016. aasta seisuga (ha)					
	Pindala (ha)	Esinduslikkus	Struktuuri säilimine	Looduskaitsealine seisund	Üldhinnang	A	B	C	D	Hinnanguta	KOKKU
Metsastunud luited (2180)	196,0	B	C	B	B	52,9					52,9 ⁸⁸
Vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140)	453,0	B	C	B	B		794,6				794,6
Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	1,7	B	C	B	B					1,6	1,6
Rabad (7110*)	675,0	B	C	A	A	2,2	691,2	5,4	0,5		699,3
Siirde- ja õõtsiksood (7140)	96,0	A	C	B	B	115,0	35,7	3,7		95,7	250,1
Nokkheinakooslused (7150)	0,0 ⁸⁹	B	C	B	B						
Liigirikkad madalsood (7230)	-	-	-	-	-		40,4		2,7		43,1
Vanad loodusmetsad (9010*)	525,0	B	C	A	B	108,5	25,6	30,2		8,9	173,2 ⁹⁰
Vanad laialehised metsad (9020*)	3,0	B	C	B	B	3,8	3,7	3,3		1,3	12,1
Rohunditerikkad kuusikud (9050)	-	-	-	-	-		9,8	0,3			10,1
Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	98,0	B	C	B	B	38,7	89,4	33,9	2,2	15,0	179,2
Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	162,0	A	C	A	A	140,4	13,3			7,4	161,1
KOKKU:	2209,7	KOKKU:				461,5	1703,7	76,8	5,4	129,9	2377,3

Kaitsealal asuv märgalakompleks koos raba, järvede ja metsakooslustega on loonud suurepäraseid elutingimused nii linnuliikidele kui ka mitmele teisele kaitsealusele taime- ja loomaliigile. Alljärgnevalt on välja toodud nii kaitse-eesmärgid kui ka kaitsealused liigid, kes kaitse-eesmärgid ei ole, kuid esinevad alal.

- Kaitsealal asuvad keskkonnaregistri andmetel (2019. a) järgmised I kaitsekategooria linnuliikide pesapaigad: viis merikotka ja kolm kaljukotka pesapaika ning üks kassikaku pesapaik.
- Alal on registreeritud (2018. aastal) I kaitsekategooria taimeliigi nõtkes näkirohu kasvukoht (hinnanguliselt 30 taime).
- II kategooria kaitsealustest linnuliikidest elab kaitsealal kaks paari hüüpe (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel üks paar Tõhela ja üks paar Ermistu järvel), kolm paari laululuiki (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel Tõhela järvel), kaks paari

⁸⁸ Pindala erinevuse põhjuseks on see, et varem määratud aladel on suures osas tegemist 0-elupaigaga, lisaks 9010* ja 9080* elupaigatüübiga.

⁸⁹ Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse loomuliku osana ja eraldi ei kaardistata. Sellest tulenevalt ei püstitata nokkheinakoosluste elupaigale kaitse-eesmärke.

⁹⁰ Pindala erinevuse põhjuseks on see, et varem määratud aladel on osaliselt tegemist muude metsaelupaikadega (91D0*, 9080*, 9020*), osa varem määratud alasid ei vasta loodusdirektiivi kriteeriumidele (käsitletakse 0-elupaikadena) ja osaliselt on puistud elupaigatüübina määratlemata (nimetatud alad vajavad täiendavat hindamist).

valgeselg-kirjurähne, kaks paari mustsaba-viglesid, üks paar sarvikpütte, kolm paari väikehuke ja üks paar väikekajakaid

- Lisaks elavad alal II kaitsekategooria kaitsealused liigid veelendlased, suurvidevlased ja pargi-nahkhiired.
- Taimedest kasvab alal keskkonnaregistri andmetel (2019. a) II kaitsekategooria liikidest harilik sookäpp (10,8 ha suurusel kasvukohas) ja soohiilakas (ligikaudu 309 taime 30,1 ha suurusel kasvukohas). Need liigid on alal esinduslikel kasvualadel, seejuures kuulub soohiilaka kasvukoht Eesti kõige esinduslikemate kasvualade hulka. Harilik sookäpp kasvab siirde- ja õõtsiksoode (7140) elupaigatüübis ning 2011. aasta inventuuri kohaselt on alal leitud kaks õitsvat taime (tegelik arvukus on oluliselt suurem). Arvestades asjaoluga, et tegemist on mõlema liigi puhul väga omaste ja esinduslike kasvukohtadega ning mõlemad liigid on Eesti punase nimestiku kohaselt ohustatud liikide kategoorias, on liikide lisamine kaitseala kaitse-eesmärgiks põhjendatud.
- III kategooria linnuliikidest on kaitsealal registreeritud pesitsusterritooriumid üheksal paaril laanepüül, kolme paaril öösoril, 41 paaril mustviireil (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel 40–46 haudepaari Tõhela järvel ja 14–18 haudepaari Ermistu järvel), ühel paaril õõnetuvil, ühel paaril tamme-kirjurähnil, viiel paaril muusträhnil, viiel paaril sookurel, ühel paaril nõmmelöokesel, ühel paaril väikekoovitajal, ühel paaril hallpea-rähnil, 13 paaril rüüdal, kolmel paaril hallpõsk-pütil (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel neli kuni kuus paari Ermistu järvel ja kaheksa kuni üheksa paari Tõhela järvel), kolmel paaril täpikhuigul, ühel paaril rooruigal (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel üks paar Tõhela järvel ja kaks paari Ermistu järvel), ühel paaril jõgitiirul, ühel paaril händkakul, neljal paaril mudatildril ja seitsmel paaril punajalg-tildril. Alal on veel kolm roo-loorkulli pesitsus- ja toitumisala, ühe kuni kahe paari soo-loorkulli pesitsuspaik, üks hiireviu pesakoht ja üks tedremäng.
- Alal on III kaitsekategooria kiililistest (2013. a Tõhela järve kiilide inventuuri järgi⁹¹) valgelaup-rabakiili (loendatud 770 isendit), hännak-rabakiili (loendatud 60 isendit), suur-rabakiili (loendatud 90 isendit) ja rohe-tondihobu elupaik (loendatud 20 isendit). Tõhela järv on Eesti üks olulisimaid kiilide sigimisalasid ja kindlasti on tegu Pärnumaa tähtsaima kiilide elupaigaga. Tõenäoliselt ulatub ainuüksi suurte ehk eristiivaliste kiilide Tõhela järvest ühel aastal kooruvate isendite arv üle miljoni. Inventuuri käigus on registreeritud Tõhela järvel 22 liigi olemasolu ja loendatud ca 16 000 kiili valmikut.
- Kaitsealal elab III kategooria kaitsealune kalaliik vingerjas, keda 2002. aasta vaatluse ajal leidis arvukalt.
- III kategooria taimeliikidest kasvab alal kahkjaspunast sõrmkäppa (loendatud 20 taime), soo-neiuvaipa (loendatud 1785 taime), harilikku porssa (kuuel kasvukohal, enamasti ohtralt ja lausaliselt), lodukannikest (loendatud 300 taime) ja väikest penikeelt (2018 a seire andmetel hinnanguliselt ligikaudu 500 taime).

Natura linnuala eesmärgiks olevate mittekaitsealuste looduslike rändlindude kaitselävendiks seatud arvukused linnuala Tõhela-Ermistu osas on järgmised: tuttvart 15 paari + rändel arvukas (rändel linnuala eesmärgiks seatud arvulise väärtuseta, samas rõhutatud olulise peatumisalana, alal loendatud üle 500 isendi); sinikael-part 15 paari + rändel arvukas (rändel linnuala eesmärgiks seatud arvulise väärtuseta, samas rõhutatud olulise peatumisalana, alal loendatud 850 isendit); tuttpütt 30 paari (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel kaheksa kuni üheksa paari Tõhela järvel ja neli kuni kuus paari Ermistu järvel) + rändel arvukas (linnuala eesmärgiks vaid rändel peatujad, loendatud üle 100 isendi); sõtkas 10 paari (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel 11–17 paari Tõhela järvel ja kuni kaks paari Ermistu järvel) + 1500 isendit rändel peatumas (kõik rändsed linnuala peatujad vaid Ermistu-Tõhela peal); viupart 4000 isendit rändel peatumas (linnuala eesmärk vaid rändsed ja kõik linnuala peatujad

⁹¹ Tammekänd, I (2013) Tõhela järve kiilide inventuur.

vaid Ermistu-Tõhela peal); lauk 30 paari (2015. aastal toimunud linnustikuseire andmetel kuus kuni seitse paari Tõhela järvel ja kuni üks paar Ermistu järvel) + 1500 isendit rändel peatumas (linnuala eesmärk vaid rändsed ja kõik linnuala peatujad vaid Ermistu-Tõhela peal).

Lisaks eespool kirjas olevale on Tõhela-Ermistu looduskaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud asjaoluga, et tegemist on valdavas ulatuses nii linnu- kui ka loodusala Natura võrgustikku kuuluva alaga.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud looduskaitseala. Kaitseala väärtuste analüüs näitas, et ala vastab looduskaitseala määratlusele, sest põhilised väärtused on järve-, soo- ja metsakooslused, seal leiduvad looma- ja taimeliigid ning pesitsevad ja peatuvad häirimise suhtes tundlikud kaitsealused linnuliigid. LKS § 27 kohaselt moodustatakse looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks looduskaitsealad.

Hoiuala kaitsekord pikas perspektiivis ala väärtuste kaitseks ei sobi, kuna hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme piirangu rakendamist, mis on ala kaitse-eesmärgiks olevate liikide ja elupaigatüüpide soodsa seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalikud. Näiteks jahipidamise, järvedel liiklemise, majandus- ja arendustegevuse ja inimeste kaitsealal viibimise eesmärgipärane piiramine. Püsielupaiga kaitsekord ei sobi kogu alale, sest püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Võrreldes kehtivate kaitstavate loodusobjektide piiridega vähendati ala kohtades, kus kaitseväärtused puudusid, ja suurendati seal, kus need olid kaitseta. Tõhela-Ermistu looduskaitseala pindala on 3233,6 ha, millest piiranguvööndi pindala on 127,4 ha ning sihtkaitsevööndi pindala on 3106,2 ha. Kaitseala kogupindalast (3233,6 ha) moodustab juba varem kaitse all olnud ala 3131,7 ha, millest hoiuala moodustab 1787,2 ha, püsielupaiga sihtkaitsevöönd 1354,9 ha ja püsielupaiga piiranguvöönd 48,8 ha. Hoiuala ja püsielupaiga sihtkaitsevööndi kaitsekord kattub hetkel 59,1 ha ulatuses. Varem kaitseta olnud ala moodustab 101,9 ha. Varem kaitseta olnud alast (101,9 ha) on eramaad 43 ha, millest piiranguvööndisse arvatakse 30,3 ha ja sihtkaitsevööndisse 12,7 ha.

Tõhela-Ermistu looduskaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kõik kaitstavatele aladele jäävad elupaigatüübid ning kaitsealuste liikide elupaigad ja kasvukohad jääksid tervikuna kaitseala koosseisu ning ala piirid oleks looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud peamiselt selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kraavid, jõed, kõlvikupiirid, mõõdistatud maaüksused, teed). Selgete, looduses eristatavate piiriobjektide puudumisel on kasutatud looduses kindlatest punktides lähtuvaid mõttelisi sirgeid (esitatud ristkoordinaatidega matemaatilisel kujul). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Piiridele jäävad teed jäeti kaitsealast välja, kuna nendel liiklemine ja nende hooldamine ei ohusta kaitseala kaitse-eesmärke. Kraave, maaparandussüsteeme ja muid veekogusid on piiritlemisel kasutatud nii, et oleks põhikaardi (2019 a seisuga) alusel üheselt mõistetav nende kuulumine kas ala piiridesse või väljapoole. Üldjuhul on piiritlemisel kasutatud kraavid, maaparandussüsteemid ja muud veekogud piiritletud nii, et need jäävad kaitsealalt välja. Seletuskirjas on välja toodud need kraavid, maaparandussüsteemid ja muud veekogud, mis

jäävad kaitseala piiridesse. Kaitsealasse on oluline piiritleda sellised kraavid, maaparandussüsteemid ja muud veekogud, mille hooldamine võiks kahjustada sellega külgnevat elupaika või kooslust.

Kaitseala koosneb neljast lahustükist. Ülemine (põhjapoolne) lahustükk on moodustatud suures osas Tõhela-Ermistu hoiuala ning Tõhela-Ermistu kaljukotka püsielupaiga piire järgides. Kaitseala põhjapoolses otsas jookseb piir mööda Paadrema jõge nii, et Paadrema jõe osa, mis voolab truubist vasakul, jääb kaitsealalt välja. Jõe osa, mis voolab truubist paremal, on piiritletud kaitsealasse. Tõhela järve tiikide juures kulgeb välispiir mööda tiike ühendava kraavi serva nii, et kraav ja tiigid jäävad kaitsealasse. Sealt edasi jookseb piir mööda maaüksuste piire, kõlvikupiire, tehisveekogusid, mõttelisi sirgeid, kraave, teid ja sihte. Suurema lahustüki lõunapoolses osas külgneb kaitseala välispiir kaitsealuse Tõstamaa mõisa pargiga nii, et Tõstamaa jõgi jääb kaitsealale (kaitseala moodustamisega likvideeritakse kahe kaitsealuse objekti piirikattuvused).

Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on kaitseala ülemisel (st põhjapoolsemal) lahustükil järgmised.

Lagritse kinnistul (82602:002:0150) katastripiirist kraavini X: 500 478,969 Y: 6 474 328,170 ja X: 500 392,363 Y: 6 474 232,134;

Karukuru kinnistul (82602:002:0040) raja otspunktist tee otspunkti X: 499 880,329 Y: 6 472 066,156 ja X: 499 849,430 Y: 6 472 048,670;

Oja kinnistul (82602:002:0105) kraavi otspunktist kraavi otspunkti X: 499 767,768 Y: 6 471 654,870 ja X: 499 761,270 Y: 6 471 598,243;

Karjamaa kinnistul (82602:002:0081) katastripiiri ühest servast teise serva X: 499 573,127 Y: 6 471 133,104 ja X: 499 568,684 Y: 6 470 985,439;

kraavi otspunktist teise kraavi otspunkti X: 499 595,333 Y: 6 470 757,773 ja X: 499 594,386 Y: 6 470 743,138;

kraavi otspunktist teise kraavi otspunkti X: 500 114,850 Y: 6 469 822,486 ja X: 500 125,865 Y: 6 469 813,551;

Johanni kinnistul (82602:002:0311) katastripiiri ühest servast teise serva X: 499 675,477 Y: 6 469 548,907 ja X: 499 690,634 Y: 6 469 494,727;

Puusepa kinnistul (82602:002:0309) katastripiiri servast kraavi otspunkti X: 499 734,670 Y: 6 469 508,533 ja X: 499 743,785 Y: 6 469 483,649;

Ermistu järvemajandi kinnistul (82602:005:0270) katastripiiri servast tehistiigi otspunkti X: 500 087,985 Y: 6 468 237,039 ja X: 500 109,390 Y: 6 468 245,379;

Turvaste kinnistul (82602:004:0024) piiritlevad mõttelised sirged vana keldri kaitsealalt välja X: 499 888,597 Y: 6 467 147,312 ja X: 499 897,775 Y: 6 467 157,658; X: 499 886,465 Y: 6 467 167,736; X: 499 877,753 Y: 6 467 158,278;

Varbla metskond 67 kinnistul (82602:002:0171) raja kurvist kraavini X: 499 322,035 Y: 6 467 408,246 ja X: 499 292,589 Y: 6 467 421,168;

Männikuse kinnistu (82601:001:0427) tipust Varbla metskond 67 kinnistu (82602:002:0171) tippu X: 498 040,615 Y: 6 467 596,950 ja X: 497 735,717 Y: 6 467 764,430;

Varbla metskonna 262 kinnistul (82601:001:0225) oleva kraavi kurvist Varbla metskond 101 kinnistu (82602:001:0082) tippu X: 497 243,555 Y: 6 470 260,693 ja X: 497 285,486 Y: 6 470 292,700;

Puusepa kinnistu (82602:002:0092) tipust Asoste-Indreku kinnistu (82602:001:0151) tippu X: 497 194,659 Y: 6 471 818,747 ja X: 497 123,031 Y: 6 472 000,891;

Varbla metskond 1 (82602:002:0156) kinnistul teest rajani X: 497 059,274 Y: 6 472 310,072 ja X: 496 785,839 Y: 6 472 490,077 ja rajast rajani X: 496 850,091 Y: 6 472 591,909 ja X: 496 784,854 Y: 6 473 003,516 (ehk ühtib Massumetsa looduskaitseala piiriga);

Varbla metskond 241 (82601:001:0184) kinnistu servast teise serva X: 496 187,282 Y: 6 473 823,863 ja X: 498 986,347 Y: 6 474 144,562.

Alumised kolm lahustükki on üksteisest eraldatud. Esimene ja teine lahustükk on eraldatud kaitsealast väljaarvatava Tõstamaa–Lõuka–Tõstamaa tee katastriüksusega (82602:005:0020) ja teine ning kolmas lahustükk on eraldatud mööda elektriliini (kasutatud kõlvikupiiri). Lahustükid on moodustatud Tõhela-Ermistu hoiuala ning valdavalt Seliste kassikaku püsielupaiga ja Seliste merikotka püsielupaiga seniseid piire järgides.

Peamiselt kulgeb lahustükkide piir mööda teeservasid ja katastriüksuste piire, kuid on kasutatud ka kõlvikupiire, kraave ja mõttelisi sirgeid. Põhjapoolseima lahustüki loodeservas jookseb piir Audru metskond 72 kinnistul (82602:005:0140) mööda kanali serva nii, et kanal on arvatud kaitseala koosseisu. Lõunapoolseima lahustüki lääneservas jookseb piir Audru metskond 22 kinnistul (82602:005:0279) mööda kraavi serva nii, et kraav on arvatud kaitseala koosseisu.

Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on kaitseala alumisel lahustükil järgmised.

Audru metskonna 22 kinnistu (82602:005:0279) tipust kraavini X: 503 020,410 Y: 6 464 374,818 ja X: 503 330,420 Y: 6 464 020,944;

Tõrvanõmme-Johanni kinnistu (82602:005:0275) tipust märgala kõlvikupiirini X: 502 645,859 Y: 6 463 846,399 ja X: 502 588,589 Y: 6 463 796,394;

Audru metskond 41 kinnistu (82602:005:0289) piirist piirini X: 502 461,699 Y: 6 463 741,901 ja X: 502 436,201 Y: 6 463 720,265;

Audru metskond 118 kinnistu servast kraavini X: 501 846,183 Y: 6 464 329,035 ja X: 501 885,014 Y: 6 464 354,069.

Kaitstavat ala laiendati (st varem kaitseta olnud alad liideti kaitsealaga) 97,9 ha ulatuses, lisaks piiri korrigeerimisega veel 4 ha (nt põhikaardi ja katastrikaardi nihked). Ala laiendati järgmiselt.

- Tõhela järve põhjakaldal on kaitsealaga liidetud kaks eramaa kinnistut: Kaasiku (2,8 ha), katastritunnusega 82601:002:0050 ja Jõeääre (27,5 ha), katastritunnusega 82601:002:0085 ning kaks munitsipaal omandis olevat kinnistut: Lüüsi (15,1 ha), katastritunnusega 82601:001:0358 ja Tõhela järve kallas, katastritunnusega 82602:002:0154 (4,8 ha). Liidetud ala tsoneeriti osaliselt Järveäärese piiranguvööndisse (eramaad ja munitsipaalmaa) ja osaliselt Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndisse (munitsipaalmaa).

Ala liitmine on oluline, et luua Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndile vajalik puhver. Tõhela järvele puhvri tekitamine on oluline järve seisundi parandamiseks. Rohumaa ja metsaga puhver hoiab kinni valgalalt tulevaid toite- ja saasteaineid. Peale selle on rohumaa peatuspaik rändlindudele. Oluline põhjus on ka liidetaval alal asuv Tõhela järve paisregulaator, mis reguleerib Tõhela järve väljavoolu. See on omakorda vajalik järve veetaseme hoidmiseks.

- Ermistu järve kaguossa jääval eramaal, Ermistu järvemajandi kinnistul (katastritunnusega 82602:005:0270), on arvatud Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndisse Ermistu järve veepeegli osa ja tehistiigi läänepoolsesse serva jääv märgala kõlvik (kokku 0,7 ha). Märgala kõlvik (ligikaudu 0,3 ha) on kaitse-eesmärgiks määratud siirde- ja õõtsiksoo osa ja moodustab efektiivse puhvri elupaiga looduskaitsealiselt väärtuslikuma tuumala ja inimõjutusega servaala vahele.
- Kaitsealaga on liidetud riigimetsa kvartal VR311 ja osaliselt kvartal VR315 (kinnistutel 82601:001:0184 ja 82602:002:0156) (kokku ligikaudu 35,3 ha), kuna (praegusest kaljukotka püsielupaiga piirist välja jääv) Tõhela raba servaosa on samuti oluline osa kaljukotka elupaigast. Lisaks on vajalik arvata ala Rammuka sihtkaitsevööndisse seoses

Tõhela raba loodusliku veerežiimi taastamisega. Osa Tõhela rabast on praegu kaitseta, mis tähendab seda, et hetkel kaitseta alal ei saa reguleerida maaparandussüsteemide hooldustöid ja vajadusel teha taastamistöid, mis omakorda võib mõjutada raba soodsa seisundi saavutamist. Seega, Tõhela raba tervikliku kaitse ja loodusliku veerežiimi taastamise vajadusega, on puhvri moodustamine põhjendatud.

- Kaitsealaga on liidetud eramaa Sööni-Juhani maaüksus (katastritunnusega 82602:002:0059) (11,7 ha) eelkõige kinnistul leiduva metsakoosluse tõttu, mis kvalifitseerub elupaigatüübiks soostuvad ja soolehtmetsad (9080*). Kinnistust kogupindalaga 11,7 ha on elupaigatüübiga (9080*) kaetud 10,1 ha ning elupaigatüübi esinduslikkust on hinnatud „keskmine, arvestatav (C)”. Esinduslikkuse hinnang ajapikku tõuseb, mida rohkem lisandub metsa olulisi elemente nagu kõdupuit ja puude erivanuselisus. Peale selle on kinnistu oluline liita ka kaitseala terviklikkuse põhimõtteid järgides. Kinnistu moodustab ümbritseva metsamaaga ühtse metsamassiivi, vähendades nii liikidele olulist servaeffekti kui ka suurendades ümbritsevate elupaigatüüpide looduskaitse väärtust ja liituvust. Peale selle kasvab kinnistul väärtuslikku vana (ligi 100 a) metsa, mis on sobilik pesamets mitmele kaitse-eesmärgiks seatud liigile. Kui ala jääks kaitse alt välja ja seal tehakse uuendusraiet, siis mõjutaks see negatiivselt ka vahetult piirnevaid metsaelupaiku, mis on juba kaitse all ja mille säilimine ning hea seisund tuleb tagada.

Kaitseala pindala vähendati (st ala, mis jääb kaitsealast välja) 12,7 ha ulatuses, millest on 8,2 ha eramaad ja 4,5 ha riigiomandis olevat maad. Lisaks arvati piiri tehnilise korrigeerimise tõttu välja veel 5,9 ha. Ala vähendati järgmiselt.

- Osaliselt (2,5 ha) on kaitse alt välja arvatud eramaa Karjamaa kinnistu (katastritunnus 82602:002:0081), kuna kinnistul on raie tõttu elupaigatüübid degradeerunud ja osa välja arvatavast alast on lage ala, kus loodusväärtusi ei esine.
- Osaliselt (0,3 ha) on kaitse alt välja arvatud eramaa Johanni kinnistu (katastritunnus 82602:002:0311), sest alal on elamuarendusega ulatuslikult puid eemaldatud ja seega on elupaik degradeerunud. Peale selle on nimetatud kinnistu osa aktiivses kasutuses, kus alaliselt elatakse
- Osaliselt (0,02 ha) on kaitse välja arvatud eramaal Turvaste kinnistu (katastritunnus 82602:004:0024) asuv kelder koos keldrimäele jääva autahvliga. Kelder on kasutuses ja autahvel on külastatav objekt, kus ei ole elupaigatüüpe (keldrimäel on rohukamar) ega kaitse-eesmärgiks seatud liikide elupaiku ning seega ei ole otstarbekas alal rakendada piiranguid.
- Välja on arvatud maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa Veinjärve kinnistu (katastritunnus 82601:001:0411) kogupindalaga 4,1 ha, sest seal on põllumaa ega leidu kaitse-eesmärgiks olevaid loodusväärtusi.
- Välja arvatud elamumaa sihtotstarbega eramaa Vahemetsa kinnistu kogupindalaga 1 ha (katastritunnus 82602:002:0233), millel puuduvad kaitstavad väärtused (tegemist valge lepikuga ja vana heinamaaga).
- Kaitseala välispiiri piiritlemisega on kaitsealast välja arvatud ligikaudu 2 ha suurune Varbla metskond 67 kinnistu (katastritunnus 82602:002:0171) ja 2,5 ha suurune Varbla metskond 52 kinnistu (katastritunnus 82602:002:0170), kuna alal ei leidu loodusväärtusi.
- Kaitseala välispiiri piiritlemisega on kaitsealalt välja arvatud 0,2 ha ulatuses eramaa Asoste-

Indreku kinnistu (katastritunnus 82602:001:0151), sest seal ei leidu kaitse-eesmärgiks olevaid loodusväärtusi ning piiri korrigeerimine mööda kinnistu piiri tagab looduskaitseala piiritlemisel parema selguse.

Kavandataval Tõhela-Ermistu looduskaitsealal on viis sihtkaitsevööndit ja kolm piiranguvööndit. Kaitseala kogupindalast (3233,6 ha) 1306,6 ha on Rammuka sihtkaitsevöönd, 1561,2 ha Tõhela-Ermistu sihtkaitsevöönd, 101,8 ha Seliste sihtkaitsevöönd, 93,7 ha Tõstamaa sihtkaitsevöönd ja 42,9 ha Tõhela järve sihtkaitsevöönd. Piiranguvööndid jagunevad pindalaliselt järgmiselt: 58,8 ha Järveäärse piiranguvöönd, 61 ha Ermistu järve piiranguvöönd ja 7,6 ha Seliste piiranguvöönd. Kokku on alal sihtkaitsevööndi kaitsekorraga 3106,2 ha ja piiranguvööndi kaitsekorraga 127,4 ha.

Pindalalised muutused eramaade osas on järgmised. Eramaad on piiranguvööndis 54,8 ha, millest varem on kaitse all olnud hoiualana ja püsielupaiga piiranguvööndina 24,5 ha ning uute aladena arvatakse kaitseala piiranguvööndisse 30,3 ha eramaad.

Eramaad on sihtkaitsevööndis 208,3 ha, millest varem on kaitse all olnud hoiualana 165,2 ha ja püsielupaiga piiranguvööndina 4,2 ha (st kaitsekord muutub rangemaks). Juba varem on püsielupaiga sihtkaitsevööndina kaitse all olnud 26,2 ha eramaad (st selles osas kaitsekord ei muutu). Uute aladena arvatakse kaitseala sihtkaitsevööndisse 12,7 ha eramaad.

Võrreldes Tõhela-Ermistu hoiuala piiriga (pindala 1802 ha) kehtestatud Tõhela-Ermistu kaljukotka püsielupaiga piiriga (sihtkaitsevööndi kaitsekorraga ala pindala 1273,1 ha), Ermistu merikotka püsielupaikade piiriga (sihtkaitsevööndi kaitsekorraga ala pindala 25,1 ha, mis jääb ühtlasi Tõhela-Ermistu hoiuala koosseisu), Seliste merikotka püsielupaiga piiriga (sihtkaitsevööndi kaitsekorraga ala pindala 37,3 ha, mis jääb ühtlasi Tõhela-Ermistu hoiuala koosseisu) ning Seliste kassikaku püsielupaiga piiriga (pindala 71,7 ha, sh sihtkaitsevööndis 22,4 ha ja piiranguvööndis 49,3 ha) suureneb Tõhela-Ermistu looduskaitseala pindala summaarselt (arvestades nii vähenemisi kui suurenemisi) ligikaudu 83,5 ha võrra.

Rammuka sihtkaitsevöönd

Rammuka sihtkaitsevööndi pindala on 1306,6 ha. Piiritlemisel võeti aluseks merikotka ja kaljukotka püsielupaiga olemasolevad sihtkaitsevööndid, et sarnase kaitsevajadusega loodusväärtused koonduksid samasse sihtkaitsevööndisse. Seega koosneb Rammuka sihtkaitsevöönd kahest lahustükist ja piirid lähtuvad üldjoontes olemasolevatest püsielupaikade sihtkaitsevöönditest (korrigeeritud vastavalt põhikaardil märgitud kõlviku piirile). Sihtkaitsevööndi põhjapoolsele lahustükile lisati lääneküljes paiknev 35,3 ha suurune metsaosa, mis jääb riigimaale (maaüksusele katastritunnusega 82602:002:0156 ja 82601:001:0184).

Rammuka sihtkaitsevööndi põhjapoolne piir kulgeb mööda koosluste piirjooni, kraave (jäävad sihtkaitsevööndist välja), pinnasteid, kruusakattega teid (sealjuures jääb tee sihtkaitsevööndist välja), mõõdistatud maaüksuste piire ja mõttelisi sirgeid. Ida- ja lõunaosas on vööndipiiriks ka märgala kõlvikupiir ning lõunaosas lisaks osaliselt Ermistu järve kaldajoon. Piir järgib välis- ja Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri.

Lõunapoolse lahustüki moodustavad Ermistu merikotka pesapaikade ümber olevad sihtkaitsevööndid koos neid ümbritseva metsaga (st elupaigatüüpidega vanad loodusemetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)). Lahustüki piiri moodustamiseks on kasutatud kraave (jäävad vööndist välja), märgala kõlvikupiiri, mõttelisi sirgeid, pinnasteid ja radu (mõlemad jäävad vööndist välja). Ühtlasi järgib vööndi piir Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri. Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on alumisel (st väiksema) Rammuka sihtkaitsevööndil järgmised. Sihist kõlvikupiirini X: 497 084,058 Y:

6 468 963,762 ja X: 497 785,523 Y: 6 468 944,190. Kõlvikupiirist kraavini X: 497 888,060 Y: 6 468 608,520 ja X: 498 085,504 Y: 6 468 392,008; kraavi otsast teeni X: 497 301,554 Y: 6 468 064,414 ja X: 497 294,079 Y: 6 468 053,483.

Tõhela-Ermistu sihtkaitsevöönd

Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi pindala on 1561,2 ha. Vööndisse jäävad Ermistu soo, suurem osa Ermistu ja Tõhela järvest koos neid ümbritsevate metsakooslustega. Alal leiduvad elupaigatüübid on metsastunud luited, vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved, siirde- ja õõtsiksood, liigirikkad madalood, vanad loodusmetsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad, rohunditerikkad kuusikud ning siirdesoo- ja rabametsad.

Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piir põhineb peamiselt Tõhela-Ermistu hoiuala piiril. Sihtkaitsevööndi piiri moodustamiseks on kasutatud kraave, mõõdistatud maaüksusi, mõttelisi sirgeid, teid, ojasid ja kraave (sealjuures jäävad need sihtkaitsevööndist välja), kõlvikute piirjooni (sh veekogude kaldajooni), radu ja metsasihte ning maardla piirjooni. Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndil järgmised.

Lüüsi kinnistul (82601:001:0358) oleva tee kurvi kohast katastripiirini X: 499 755,733 Y: 6 477 191,680 ja X: 499 768,386 Y: 6 477 193,715;

Lagritse kinnistul (82602:002:0150) kraavist kinnistule X: 500 414,532 Y: 6 474 124,994; X: 500 374,809 Y: 6 474 142,462; X: 500 278,329 Y: 6 473 995,361 ja kinnistult kraavini X: 500 303,527 Y: 6 473 961,182; X: 500 267,145 Y: 6 473 911,257;

Järveäärse kinnistul (82602:002:0138) katastripiirist kinnistule X: 499 537,769 Y: 6 470 623,488 ja X: 499 536,489 Y: 6 470 597,513 ja sealt edasi X: 499 464,264 Y: 6 470 594,971; X: 499 432,653 Y: 6 470 588,682; sealt edasi kõlvikupiirini X: 499 395,611 Y: 6 470 576,580; kõlvikupiirist edasi X: 499 415,662 Y: 6 470 545,018 ja X: 499 451, 477 Y: 6 470 560,412; X: 499 444,405 Y: 6 470 576,716; X: 499 466,415 Y: 6 470 581,069; X: 499 535,799 Y: 6 470 583,532 ja Järveäärse kinnistult Väikejärve kinnistuni (82602:002:0137) X: 499 535,799 Y: 6 470 583,532 ja X: 499 528,894 Y: 6 470 443,674;

Kivivare kinnistul (82602:002:0044) katastripiirist katastripiirini X: 499 512,544 Y: 6 470 321,933 ja X: 499 507,629 Y: 6 470 199,764;

Allika kinnistul (82602:002:0283) katastripiirist kraavini X: 499 543,252 Y: 6 470 195,447 ja X: 499 539,241 Y: 6 469 828,687;

Kihnu kinnistul (82602:002:0036) kraavi servast tee servani X: 499 670,811 Y: 6 469 261,722 ja X: 499 676,534 Y: 6 469 262,279;

Lepa kinnistu (82602:002:0053) katastripiirist Järvenõlva kinnistu (82602:002:0051) katastripiirini X: 499 804,078 Y: 6 468 943,679 ja X: 499 851,645 Y: 6 4688 62,054;

Supelranna kinnistu (82602:002:0049) märgala kõlvikupiirist Järveranna kinnistu (82602:002:0048) märgala kõlvikupiirini X: 499 850,740 Y: 6 468 800,776 ja X: 499 871,598 Y: 6 468 771,527.

Rammuka ja Tõhela-Ermistu sihtkaitsevöönd on kaks eraldi, kuid sarnase kaitse-eesmärgiga sihtkaitsevööndit. Kahe eraldi sihtkaitsevööndi moodustamine on põhjendatud, kuna kogu sihtkaitsevööndisse jääva ala ulatuses pole vaja liikumiskiirangut rakendada. Merikotka ja kaljukotka häirimise vältimiseks kehtestatavat liikumiskiirangut on vaja rakendada ainult pesitsuskohtade ümbruses. See on kokku oluliselt väiksem ala kui kogu sihtkaitsevöönd. Kuna aga määrukses esitatud kitsendused kehtivad vööndile tervikuna, siis liikumiskiirangut vajav ala tsoneeriti eraldi Rammuka sihtkaitsevööndisse, et vältida põhjendamatu piiranguid seal, kus need pole vajalikud.

Seliste sihtkaitsevöönd

Seliste sihtkaitsevööndi pindala on 101,8 ha. Seliste sihtkaitsevööndisse jäävad kassikaku ja merikotka püsielupaik ning järgmised metsaelupaigatüübid: metsastunud luited (2180), vanad

loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Vööndi moodustamisel ühendati seniste püsielupaikade sihtkaitsevööndid, sest kõrvuti asuvatel aladel on ajaliselt kattuv liikumispiirang merikotka ja kassikaku pesitsusajal. Kaitsekorra ühendamiseks on võimalik sihtkaitsevöönd tähistada ning teavitada looduses liikujaid ajalisest liikumispiirangust.

Seliste sihtkaitsevöönd järgib suures osas kaitseala välispiiri. Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on Seliste sihtkaitsevööndi siseselt järgmised.

Kaasiku kinnistul (82602:005:0278) asuvast kraavist Audru metskond 22 kinnistule (82602:005:0279) X: 502 354,320 Y: 6 464 596,779 ja X: 502 414,200 Y: 6 464 512,200; sealt edasi X: 502 479,240 Y: 6 464 522,790; X: 502 528,230 Y: 6 464 444,506; Audru metskond 22 kinnistult Tõrvanõmme peakraavini X: 502 597,029 Y: 6 464 566,764. Seliste piiranguvööndiga külgnemise osas jookseb Seliste sihtkaitsevööndi piir peale mainitud mõtteliste sirgete ka Tõrvanõmme peakraavi serva mööda (sh kraav jääb Seliste sihtkaitsevööndist välja) ja maaüksuste piire mööda.

Eksperdi ettepanekul muudetakse Seliste sihtkaitsevööndi piiri ja tsoneeringut, kuna praegu Seliste kassikaku püsielupaiga piiranguvööndina kaitse all oleval ligikaudu 23 ha suurusel alal leidub 05.06.2016 tehtud elupaigatüübi inventuuri andmetel vanade loodusmetsade (9010*) ning soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüüpe C-esinduslikkusega (varasemate inventuuride kohaselt oli tegemist loodusdirektiivi elupaigatüüpideks mittekvalifitseeruvate metsadega). Seega suurendatakse moodustatavat Seliste sihtkaitsevööndit praegu kaitse all oleva piiranguvööndi arvelt ning ala tsooneeritakse sihtkaitsevööndisse.

Tõstmaa sihtkaitsevöönd

Tõstmaa sihtkaitsevööndi pindala on 93,7 ha. Tõstamaa sihtkaitsevöönd koosneb kolmest lahustükist ja on moodustatud Tõhela-Ermistu hoiuala lõunapoolsetest lahustükkidest (v.a Seliste sihtkaitsevööndisse kuuluv ala) ning on loodud metsastunud luidete ja metsaelupaikade (vanade loodusmetsade ning soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpide) kaitseks.

Tõstamaa sihtkaitsevöönd järgib kaitseala välispiiri. Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on Seliste sihtkaitsevööndiga külgnemise osas järgmised: X: 503 251,868 Y: 6 463 269,711 ja X: 503 329,852 Y: 6 463 326,085.

Tõhela järve sihtkaitsevöönd

Tõhela järve SKV pindala on 42,9 ha. Vööndi kaitse-eesmärk on I kaitsekategooria liigi nõtkes näkirohu ja III kaitsekategooria liigi väikese penikeele elupaiga ja kasvukoha säilimine ja kaitsmine. Elupaigatüüp, mida kaitstakse, on vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140). Vöönd on moodustatud nimetatud kaitsealuste liikide kasvupaiga põhjal nii, et mõlema liigi inventeeritud kasvupaik jääks Tõhela järve sihtkaitsevööndisse. Eraldi sihtkaitsevööndi moodustamine on põhjendatud, sest nimetatud liikide kasvupaikades tuleb nende elupaiganõudlustest lähtuvalt rakendada rangemaid ujuvvahendiga liiklemise piiranguid, kui seda on Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi veekogudel.

Vööndi piir järgib peamiselt Tõhela järve kaldajoone kõlvikupiiri ja on ümbritsetud Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndiga. Vööndi mõttelise sirge otspunktide koordinaadid päripäeva on X: 500 011,160 Y: 6 474 700,190 ja X: 499 066,393 Y: 6 475 011,355.

Ermistu järve piiranguvöönd

Ermistu järve piiranguvööndi pindala on 61 ha. Ermistu järve piiranguvöönd on moodustatud Ermistu järve lõunaosas ja selle piirid kattuvad Ermistu järvemuda maardla (MRD0000017)⁹²

⁹² Maardlate registri number.

piiridega. Mõtteliste sirgete otspunktide koordinaadid päripäeva on Ermistu järve piiranguvööndil järgmised: X: 499 411,619 Y: 6 469 161,375 ja X: 499 463,280 Y: 6 468 999,510; X: 499 540,380 Y: 6 468 838,140; X: 499 635,210 Y: 6 468 710,370; X: 499 807,500 Y: 6 468 563,745; X: 499 899,540 Y: 6 468 390,120; X: 499 256,040 Y: 6 468 335,010; X: 499 079,970 Y: 6 468 515,085; X: 498 720,090 Y: 6 468 563,250; X: 498 595,470 Y: 6 468 700,425 ja X: 498 536,940 Y: 6 468 857,010.

Ermistu järve piiranguvöönd on moodustatud selleks, et võimaldada vajaduse korral järvemuda kaevandamist. Järvemuda kaevandamine lõppes 2012. aastal ja käesoleval ajal muda kaevandamist ei toimu. Huvi järvemuda kaevandamiseks, eelkõige raviotstarbeks, on olemas. Kuna Ermistu järve piiranguvööndisse jääb elupaigatüüp vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140) ning mitme II ja III kaitsekategooria liigi elupaik, saab kaitseala valitseja anda nõusoleku järvemuda kaevandamiseks vaid pärast seda, kui keskkonnamõjude hindamise käigus on antud hinnang kaevandamise mõju kohta loodusväärtustele. Keskkonnamõjude hindamine on oluline, sest järvemuda kaevandamist ei ole aastaid toimunud ja ökosüsteem on tõenäoliselt hakanud stabiliseeruma. Vööndi piir kulgeb mööda olemasoleva maardla piire, et tagada kogu maardla jäämine piiranguvööndisse. Samas on oluline, et ala hõlmaks võimalikult väikest loodusväärtuslikku ala. Ermistu järve piiranguvöönd on ümbritsetud Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndiga.

Järveäärse piiranguvöönd

Järveäärse piiranguvööndi pindala on 58,8 ha. Järveäärse piiranguvööndisse on arvatud inimtegevusest enim mõjutatud alad Tõhela järve põhjaküljel ja Ermistu järve idaküljel. Kuigi piiranguvööndisse on arvatud valdavalt väiksema loodusväärtusega alad, on nende arvamine kaitseala koosseisu siiski oluline, kuna järve kallastel asuvad kooslused on olulise mõjuga tervele järve ökosüsteemile. Peale selle on ka piiranguvööndisse jäävad alad elupaigaks mitmele liigile, nagu kaitse-eesmärgiks seatud nahkhiired. Lisaks on Järveäärse piiranguvööndi loomine vajalik Tõhela järve vahetus läheduses paikneva paisu arvamise ja kaitseala koosseisu, et tagada järve veetaseme reguleerimine vastavalt kaitse-eesmärgile. Samuti on piiranguvöönd puhvriks järvede ja järveäärsete elamute vahel.

Järveäärse piiranguvöönd koosneb seitsmest lahustükist. Kõige põhjapoolseimasse lahustükki jäävad põllud ja Paadrema jõe äärde rajatud tiigid. Riikliku tähtsusega eesvooluks olev Paadrema jõgi on riigi poolt korrastatavaks ühiseesvooluks ning selle lisamine kaitseala koosseisu ja korrastamise planeerimine kaitse-eeskirjaga (sh kaitsekorralduskavaga) ei ole vajalik. Jõe väljavoolu osa truubist paremal on piiritletud kaitsealasse, et lähtuvalt veerežiimi taastamise vajadusest truup sulgeda või rekonstrueerida. Piiritlemisel on kasutatud Paadrema jõge, maaüksuse piiri, kõlvikupiiri, kraave ja teed (kraavid ja tee on arvatud piiranguvööndisse).

Tõhela järve kaldale jääv lahustükk Lagritse kinnistul (82602:002:0150) on piiritletud nii, et kinnistul asuvad vanad turbavõtu augud ja osaliselt ka istutatud puistu, jäävad piiranguvööndisse. Kuna sellele alale ei jää kõrge loodusväärtusega kooslusi, siis ei ole põhjendatud selle arvamine sihtkaitsevööndisse, samas ei ole põhjendatud ka ala kaitse alt väljaarvamine, kuna ala jätkuva kasutamisega (sh turba võtmine) võib kaasneda veerežiimi osaline muutmine ja sellel võib olla negatiivne mõju ümbritsevatele elupaigatüüpidele (9010* ja 9080*). Piiritlemisel on kasutatud kraave ja mõttelisi sirgeid (järgib Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri). Järgmise lahustükile jääb Karukuru (katastritunnus 82602:002:0040) ja Oja (82602:002:0105) kinnistu kasutuses olev haritav maa. Põllumaa on puhverala intensiivses kasutuses oleva haritava maa ja väärtuslike metsakoosluste vahel. Karukuru ja Oja kinnistul on kasutatud piiritlemisel kõlvikupiiri ja kraave (piirikraavid lääne- ja põhjapoolsel osal on piiritletud piiranguvööndisse, sest kraavid teenindavad haritavat maad). Järgmine lahustükk on moodustatud Karjamaa (82602:002:0081) kinnistule jääva noorema ja raietest

mõjutatud metsamaa alusel (piiritlemisel kasutatud metsamaa kõlvikut). Alale jääv metsakooslus ei oma kõrget looduskaitselist väärtust, kuid moodustab efektiivse puhvri järve kaitseks (sh hoiab kinni valgalalt tulevaid toitaineid). Muus osas järgib lahustükkide piir kaitseala välispiiri ja Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri.

Sealt edasi on moodustatud suurem lahustükk, mis koosneb Järveäärse kinnistule (82602:002:0138) rajatud teest, suvilast koos abihoonetega ja metsamaast (piiritletud mõtteliste sirgetega). Alal ei ole kaitse-eesmärgiks seatud loodusväärtusi ning on suvekuudel aktiivses kasutuses. Sealt edasi koosneb vöönd Väikejärve (82602:002:0137) (kasutatud metsamaa ja õueala kõlvikupiiri) ja osaliselt Kivivare (82602:002:0044) (kasutatud mõttelist sirget) maaüksustest, mis on aktiivses kasutuses või kus elupaik on degradeerunud. Allika kinnistul (82602:002:0283) on piiritletud piiranguvööndisse metsamaa vana talukraavi põllumaapoolsest servast, mis on kinni kasvanud karjamaa osa (vana talukraav ei ole enam looduses hästi tuvastatav ja seega on siin kasutatud mõttelisi sirgeid; lõunapoolses osas kraavi, mis jääb piiranguvööndisse). Need kinnistud on varem olnud kaitse all hoiuala koosseisus. Muus osas järgib lahustükkide piir kaitseala välispiiri ja Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri.

Järgmine suurem lahustükk koosneb inimtegevusest tugevalt mõjutatud metsadest, mis paiknevad osaliselt Johanni (82602:002:0311), Puusepa (82602:002:0309), Seemeli (82602:002:0310), Ermistu õunaaia (82602:002:0340) ja Kihnu (82602:002:0036) maaüksusel, mis olid varem määratud Tõhela-Ermistu hoiuala koosseisu. Piiritlemisel on kasutatud mõttelisi sirgeid, maaüksuste piire, kraavi ja märgala kõlvikupiire. Johanni, Puusepa, Seemeli ja Ermistu õunaaia kinnistul järgib piir lääneosas (st Ermistu järve kaldapoolses osas) kinnistute katastripiire. Kihnu kinnistul järgib piir lääneosas märgala kõlvikupiiri ja kaldajoont kuni kraavini; sealt edasi läheb piir mööda kraavi serva (kraav jääb piiranguvööndist välja) kuni teeni ja sealt edasi mööda teed nii, et tee jääb piiranguvööndisse. Piir järgib kaitseala välis- ja Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri.

Kõige lõunapoolsemasse suuremasse lahustükki on tsoonieritud samuti inimtegevusest tugevalt mõjutatud metsad, mis paiknevad osaliselt maaüksustel Lepa (82602:002:0053), Latika (82602:002:0052), Järvenõlva (82602:002:0051), Supelranna (82602:002:0049), Järveranna (82602:002:0048), Tuka (82602:002:0047), Järvekalda (82602:002:0046), Kõrkja (82602:002:0045) ja Rinna (82602:002:0125). Eespool loetletud maaüksused olid varem Tõhela-Ermistu hoiuala koosseisus. Piiritlemisel on kasutatud lääneosas (st Ermistu järve kaldapoolses osas) märgala kõlvikupiiri, mõttelist sirget ja Ermistu järve kaldajoont. Muus osas veel maaüksuste piire, kõlvikupiire ja teed (jääb kaitsealalt välja). Piir järgib kaitseala välis- ja Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndi piiri.

Seliste piiranguvöönd

Seliste piiranguvööndi pindala on 7,6 ha. Seliste piiranguvöönd on moodustatud Seliste kassikaku püsielupaiga piiranguvööndi põhjal. Piiranguvöönd moodustab sihtkaitsevööndist välja jääva ala, mitte vähem kui 500 m raadiuses kassikaku pesadest. Vööndil on peamiselt puhverfunktsioon: see hoiab kinni teelt ja elamutest tulevat müra pesitsuspaikade ümber. Samas jääb metsaomanikele võimaluse osaliste piirangutega oma metsa majandada. Vöönd järgib välispiiri ja Seliste sihtkaitsevööndi piiri.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitseala kaitse-eeskirja koostamise aluseks olid kaitsealal leiduvad loodusväärtused ja eksperdiarvamused⁹³. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal olevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 32; edaspidi *PS*). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Omandiõigust võib piirata *PS* §-de 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja LKS alusel. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmarke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Kaevandamise, metsamajandamise ja puhkemajanduse arendamisega seotud ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks vastavad piirangud on vajalikud.

Kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest lähtuvalt jaguneb kaitseala viieks sihtkaitsevööndiks ja kolmeks piiranguvööndiks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitsealuste liikide elupaikade kaitseks ja looduslike koosluste säilitamiseks. Piiranguvööndisse jääb kaitseala aktiivses kasutuses olev või majanduslikult kasutatav osa.

Kaitseala moodustamisele peab järgnema keskkonnaministri 16. aprilli 2009. a määruse nr 18 „Kajukotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”, 21. juuli 2010. a määruse nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” ja 27. detsembri 2006. a määruse nr 87 „Kassikaku püsielupaikade kaitse alla võtmine” muutmine. Püsielupaigad arvatakse Tõhela-Ermistu looduskaitseala koosseisu. Kaitsekord tagab ka püsielupaikades asuvate loodusväärtuste säilimise ja kaitse.

⁹³ Sell, I. ja Kasak, K. (2016) Ekspertiis planeeritava Tõhela-Ermistu looduskaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja eelnõule; Mäemets, H. ja Palmik-Das, K. (2018) Nõtte näkirohu leiukohtade inventuur koos kaitsekorralduslike soovitusetega.

Peale selle tunnistatakse kehtetuks Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määruse nr 154 „Hoiualade kaitse alla võtmine Pärnu maakonnas” § 1 lõike 1 punkt 35. Samuti tunnistatakse kehtetuks määruse lisas esitatud Tõhela-Ermistu hoiuala kaart.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas LKS-iga, samas on määrukses sätestatud mõningaid leevendavaid erisusi.

Inimestel on lubatud kaitsealal viibida, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, välja arvatud 15. veebruarist kuni 31. juulini Rammuka sihtkaitsevööndis ja 1. veebruarist kuni 31. juulini Seliste sihtkaitsevööndis. Ajaline liikumispiirang on seatud häirimistundlike kaitsealuste liikide kõige tundlikuma aja ehk pesitsusperioodi kaitseks. Muul ajal väikese grupi kohalolek ning marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine ei häiri olulisel määral linnustikku ega kahjusta elupaiku.

Kõiki kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusi käsitletakse viibimisena kaitsealal, mille korral tuleb arvestada liikumispiiranguga 15. veebruarist kuni 31. juulini Rammuka sihtkaitsevööndis ja 1. veebruarist kuni 31. juulini Seliste sihtkaitsevööndis (välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel).

Kaitseala vetel on lubatud kalapüük. Kuigi nakkevõrguga kalapüügil võib kaasned ka kaaspüük, kui kalavõrkudesse takerduvad sukelduvad linnud, ei ole võrguga püük järvedel praegu intensiivne ja ei ole teada, et kaaspüük oleks lindudele antud alal oluline ohutegur. Seetõttu ei piirata kaitsealal nakkevõrguga püüki, kuid edaspidi tuleb püügivahendite piirarvu määramisel arvestada ala kaitse-eesmärke ja lubada püügivahendeid sellisel arvul, mis kaitse-eesmärke oluliselt ei kahjusta ega too kaasa sukelduvate lindude uppumist võrkudes. Teiste vahenditega kalapüügi puhul on peamiseks mõjuteguriks ujuvvahenditega liikumine, mitte otseselt kalapüük, seetõttu on reguleeritud järvedel ujuvvahendiga liikumist, mitte kalapüüki.

Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud õuemaal ning selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisele ja lõkke tegemisele kohaldub täiendavalt keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatu. Kaitseala järvede äärde on rajatud nii avalikke kui ka eraalgatuslikke puhkekohti ja loodusturismirajatisi, mis arvestavad külastuskoormusega. Uusi rajatisi ei ole praegu kaitsealale planeeritud. Telkimine ja lõkke tegemine tuleb koondada selleks ettevalmistatud kohtadesse, et vältida pinnase kahjustamist paikades, kus on väärtuslik elupaik või tegevus häiriks kaitsealuseid liike. Tõstamaa vald on algatanud Tõhela-Ermistu järvede piirkonnas osaüldplaneeringu, mis käsitleb muu hulgas järveäärsete puhkekohtade temaatikat tervikuna. Eelkõige soovitakse planeerida ja korrastada liikumisrajad. Ehitiste rajamise võimalust saab kaaluda vaid piiranguvööndis.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine välja arvatud linnujaht. Teiste jahiulukite jaht pole liikumispiiranguvälisel perioodil keelatud, kuna see ei sea otseselt ohtu kaitseala linnustikku ega kahjusta olulisel määral muid kaitseala loodusväärtusi. Kaitse-eeskirjaga lubatud tegevuste alla käib ka kütitud suurulukite, nagu põder, hirv, metskits ja metssiga maastikusõidukiga transportimine, kui loom tuleb välja vedada sügavamalt metsast, kust inimjõul väljavedamine ei ole võimalik ja seda on võimalik teha pinnast kahjustamata.

Linnujahi keeld on vajalik, kuna linnustiku kaitse on ala üks peamisi prioriteete. Kaitseala

kuulub ka Nätsi-Võlla linnualasse ja alal on linnudirektiivist tulenev kohustus kaitsta linde rände-, peatus- ja koondumispaikades ka pesitsusvälisel perioodil.

Jahiulukitest on ala kaitse-eesmärgiks laanepüü ja sinikael-part. Nii laanepüü kui ka sinikael-pardi arvukus on 1990–2017 ja 2006–2017 trendide järgi languses⁹⁴. Tõhela ja Ermistu järv on väga olulised veelindude peatuspaigad rändel. Tegemist on maakonna suurimate järvedega, kus on rändel peatuvate lindude jaoks toitu, peatus- ja varjevõimalusi. Linnujahist tulenevad mitmed olulise negatiivse mõjuga tegurid nagu surmamine ja häirimine.

Jahieeskirja kohaselt on linnujaht enamiku liikide puhul lubatud hilissuvest hilissügiseni. See aeg langeb kokku rändlindude sügisrände perioodiga. Sügisrändeaegsetes peatuspaikades rahu tagamine on rändlindude jaoks määrava tähtsusega, sest pesitsusaladelt talvitumisaladel jõudmine on lindude jaoks väga energiakulukas ning lindudel on vaja rändeteel aeg-ajalt energiavarusid täiendada, et edukalt talvitusalaadele jõuda.

Peale selle, sõltuvalt aastast, võib alal pesitsevatel liikidel olla hiliseid järelkurnade pesakondi, mis ei pruugi linnujahi alguseks olla veel lennuvõimelised ja iseseisvunud, mistõttu läheks nii nende kütmine kui ka häirimine kaitsealal vastuollu linnukaitse põhimõtete ja kaitseala üldise eesmärgiga. Hanelised hülgaaksid tõenäoliselt esimeste laskude puhul ala ja on halvimal juhul sunnitud jätkama enneaegselt rännet.

Looduskaitsealale jäävad Jäärumetsa, Seliste ja Tõstamaa jahipiirkonnad. Teadaolevalt ei ole alal suurt linnujahi survet, sest piirkond on muuhulgas väärtustatud kui puhke- ja loodusturismiala. Tõhela ja Ermistu järvedel käiakse nii kalastamas, lõbusõite tegemas, ujumas kui ka loodusvaatlusi tegemas. Rabas käiakse saadusi korjamas ja matkadel. Seega võib eeldada, et linnujahil oleks potentsiaalselt märkimisväärne negatiivne mõju ka kohalikule turismile.

Jahipiirkondades on väljaspool kaitseala piisavalt jahipidamiseks sobilikke alasid, kus looduskaitsealisi piiranguid linnujahile ei ole. Linnujahi pidamine nt nendel aladel olevatel põldudel on otstarbekam ka seetõttu, et tegevus aitab seal ohjata põllukultuuride kahjustamist, mis looduskaitsealal probleem ei ole.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel (ehitusseadustiku § 92 lõike 1 tähenduses) ja jalgrattaga sõitmine ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud töödel. See tähendab seda, et kui piiranguvööndis on lubatud metsamajandus- ja põllumajandustööd, siis võib tööde teostamiseks sõita ka väljaspool teid. Eraldi ei ole välja toodud liinirajatiste hooldamistöid, sest teadaolevalt ei jää kaitsealale liinirajatisi. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti.

⁹⁴ Elts, J. et al. (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo*. 32 (1), 1-39.

Ermistu ja Tõhela järve, kui maakonna suurimate järvede, jääkattel sõitmise vastu on kohalikul kogukonnal arvestatav huvi. Järvedel on harjumuslikult talviti jääolude lubades sõitmas käidud ja tegevust soovitakse jätkata ka kaitsealal. Järvejäl sõitmine talvistes anoksia oludes häirib kalu ja võib mõjutada nende ellujäämist negatiivselt (suurendab kalade hapnikuvajadust niigi hapnikuvaeses keskkonnas). Peale selle võib müra negatiivselt mõjuda kotkaste pesitsusele, kellel on järve ääres pesad. Negatiivne mõju võib olla kogu järve ökosüsteemile ka võimalikel leketel, mis lumesulamisveega järvedesse jõuavad. Seega on oluline jääkattel liiklemist reguleerida nii, et see oleks kooskõlas kaitse-eesmärkidega.

Järvede jääkattetele ajutise tee rajamiseks hooaja alguses tuleb küsida Keskkonnaameti nõusolekut. Seda seetõttu, et kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel (ehitusseadustiku § 92 lõike 1 tähenduses) – jääkattel sõitmine ilma selleks ettenähtud teeta on maastikul sõitmine, mis ei ole kaitse-eeskirjaga lubatud. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 tähenduses on tee rajatis. Selleks, et vältida ebaseaduslike jääteede rajamist lõbusõitudeks, võib kaitse-eesmärgi saavutamiseks lubada Keskkonnaameti seatud tingimustel tee rajamist nii, et see kaitse-eesmärke ei ohusta. See võib osutuda vajalikuks, et suunata tee eemale kotkapesadest, kes alustavad pesade ettevalmistamisega juba varakult.

Kaitse-eesmärke arvesse võttes kaalutleb Keskkonnaamet tee rajamise mõju kaitse-eesmärkidele. Kui tee rajamist hinnatakse võimalikuks, määrab Keskkonnaamet tee rajamiseks vastavad tingimused. Tingimuste määramisel tuleb arvesse võtta järgmisi asjaolusid. Kaitsealuste I kategooria liikide pesapuude asukoht. Tee tuleb rajada teadaolevatest pesadest eemale. See on oluline, sest näiteks kaljukotkas alustab pesa ettevalmistamist veebruaris, merikotkas hakkab mängulendu tegema juba jaanuaris. Arvestada tuleb talvituvate kalade vajadusi. Tee tuleb rajada ulatuses, mis võimaldab kaladel suuremal osal järvest häiringuteta talvituda. Peale selle tuleb vältida reostusohte, näiteks peavad autod olema tehniliselt korras, määrdused peavad olema looduslikust materjalist ja hooaja lõppedes olema eemaldatud.

Ujuvvahendiga sõitmine on kaitseala vetel lubatud. Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndisse jäävatel vetel on lubatud ujuvvahendiga sõitmine kiirusel kuni 10 km/h. Kiiruse piiramine on põhjendatud, sest piirang võtab arvesse nii inimeste huvisid kui ka kaitse-eesmärkide saavutamist. Suuremal kiirusel ujuvvahendiga sõitmisel on looduskeskkonnale negatiivsete tegurite mõju märkimisväärselt suurem. Samas on inimestel võimalus järvedel ujuvvahendiga sõita.

Tõhela ja Ermistu järv on Pärnu maakonna suurimad järved (Ermistu järve veepeegli osa 449,5 ha ja Tõhela järvel 317,6 ha), mis on populaarsed külastus- ja kalastuskohad. Järvedel käiakse nii mootoriga kui ka mootorita ujuvvahenditega ning kohaliku kogukonna huvi mootoriga (nii sisepõlemis- kui ka elektrimootoriga) ujuvvahendiga sõitmise vastu on suur. Peale selle on kohalikud ettevõtted, kelle osa sissetulekust moodustab paadirent, juba investeerinud nii sisepõlemis- kui ka elektrimootoritesse.

Samas kvalifitseeruvad mõlemad järved loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübiks vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140), mis on Euroopa Liidus väärtustatud elupaigatüüp. Mõlemad järved on olulised rände- ja paigalindude (sh kaitsealuste, punase raamatu ja linnudirektiivi liikide) kogunemiskohad ja elupaigad. Linnud on häiringute suhtes tundlikud (mõne liigi puhul on täheldatud ka sigivuse vähenemist). Peale selle on järved elupaigaks sellistele kaitsealustele liikidele nagu harilik vingerjas, nõtkes näkirohhi ja väike penikeel. Ujuvvahenditega liiklemisega kaasnevad ohutegurid kaitse-eesmärkidele on

ekspertiisi (Sell ja Kasak, 2016) põhjal peamiselt müra, lainetus, kalda erosioon, setete liikumine ja troofsuse muutus, ujuvvahendi sõukruvi tekitatud mehaaniline kahju ning lekked. Suuremal kiirusel liikudes suureneb ka sõukruvi tekitatud mehaaniline kahju, setete liikumine ja müra.

Tõhela järve sihtkaitsevööndis ei ole lubatud töötava mootoriga ujuvvahendiga sõitmine.

See tähendab seda, et vööndis võib viibida, aga mitte liigelda, kasutades jõuallikana mootorit – vööndisse jõudes tuleb mootor välja lülitada. Piirang on põhjendatud, sest vöönd on moodustatud seal väljakujunenud loodusliku järveelupaiga koosluste ja kaitstavate liikide (I kaitsekategooria ja haruldase liigi nõtkete näkirohu ning III kaitsekategooria liigi väikese penikeele) elupaikade ja kasvukohtade säilitamiseks ja kaitsmiseks. Piirangu seadmisel on lähtutud ka Selli ja Kasaki (2016) koostatud ekspertiisist ja Helle Mäemetsa 2018. aasta nõtkete näkirohu inventuuri aruandest, millest võib järeldada, et mootorpaadiga liiklemisega kaasneb negatiivne mõju nii järve ökosüsteemi seisundile kui ka vööndi kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele. Mootoriga ujuvvahendiga sõites paisatakse järvepõhjast üles muda ja muid setteid, mis halvendab järve ökosüsteemi seisundit, soodustades suuremate ja jõulisemate taimede pealetungi, kellega nõtkete näkirohi ei suuda konkureerida. Seetõttu, et taim levib madalas vees on ohuteguriks ka mehaaniline purustus ja lainetus, mis kaasneb mootoriga sõitmisel.

Ujuvvahendiga sõitmise piirangud ei laiene järelevalve- ja päästetöödele, kaitseala valitsemisega ja kaitse korraldamisega seotud tegevusele ning kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud roo varumine külmunud pinnaselt. Roo varumine (kaitseala valitseja kehtestatud tingimustel) ei kahjusta järvede looduslikku seisundit, kui pinnas on külmunud.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud LKS § 14 lõike 1 järgi. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda lisasööta jahiulukitele, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja väljastada ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmise korral tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste seadmine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse majandustegevuse kahjustavat mõju kaitstavatel aladel. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal kujunenud või kujundatavate koosluste ning elutingimuste ja mitmekesisuse säilitamiseks. Kaitsealal on viis sihtkaitsevööndit.

Rammuka sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on soo- ja metsaökosüsteemi looduslikkuse säilitamine ja taastamine ning kaitsealuste liikide (sh I kaitsekategooria liikide) elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud lited, huumusetoitelised järved ja järvikud, rabad, liigirikkad madalsood, nokkheinakooslused, vanad loodusmetsad, vanad laialehised metsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad.

Töhela-Ermistu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduslike järveelupaikade ja metsaelupaikade mitmekesisuse säilitamine ja kaitstavate liikide elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud lited, vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved, siirde- ja õõtsiksood, liigirikkad madalsood, vanad loodusmetsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad, rohunditerikkad kuusikud ning siirdesoo- ja rabametsad.

Seliste sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaelupaikade mitmekesisuse säilitamine ja kaitstavate liikide (sh I kaitsekategooria liigi) elupaikade kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud lited, vanad loodusmetsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad.

Tõstamaa sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaelupaikade mitmekesisuse säilitamine. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud lited, vanad loodusmetsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad.

Töhela järve sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on seal väljakujunenud loodusliku järveelupaiga koosluste ja kaitstavate liikide (sh I kaitsekategooria liigi) elupaikade ja kasvukohtade kaitse. Kaitstav elupaigatüüp on vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala sihtkaitsevööndis on lubatud rahvaürituse⁹⁵ korraldamine, kusjuures rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas ning rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaüritusel osalejate arvu piiramine on vajalik liigse koormuse ohjamiseks kaitsealuste liikide elupaikades. Suur inimhulk võib häirida kaitsealuseid liike ka pesitsusvälisel perioodil, kahjustada pinnast ja suurendada reostuskoormust. Piirang annab kaitseala valitsejale võimaluse hinnata ürituse mõju looduväärtustele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus ja koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Nimetatud tegevusi lubatakse eesmärgiga võimaldada vajaduse korral taastada kooslusi ja kaitsealuste liikide elupaiku. Üldiselt on kaitseala sihtkaitsevööndis parimaks kaitsemeetmeks

⁹⁵ Rahvaürituse all on mõeldud avalikku korraldatud üritust (nt matka, orienteerumis-, jalgratta- vms võistlust, seltskondlikku üritust). Rahvaürituse korraldamise luba peab taotlema füüsiline või juriidiline isik või kohalik omavalitsus, kes soovib Keskkonnaametilt saada nõusolekut kaitstaval loodusobjektil rahvaürituse korraldamiseks. Muul juhul (alal matkamisel või viibimisel) ei kehti rahvaürituse korraldamise nõue, kui ei toimu avalikult korraldatud üritust, vaid tegemist on ala juhukülastusega, selleks eraldi kaitseala valitseja nõusolekut ei ole vaja.

metsakoosluste ja liikide elupaikade kujunemine looduslike protsesside kaudu, kuid mõnel juhul võib olla vajalik ka sekkumine. Näiteks võib vajalikuks osutuda metsa- või sookoosluste kuivenduse mõju vähendamiseks vajalike tööde tegemine ja järvede seisundi parandamiseks vajalikud tööd. Liigikaitse- ja koosluste taastamisega seotud tööd planeeritakse kas kaitseala kaitsekorralduskava või liigikaitse tegevuskava alusel.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate eesvoolude hoiutööd ja veerežiimi taastamine. Maaparandussüsteemide hoiutööd saab lubada juhul, kui sellega ei kahjustata metsa- ja rabaökosüsteemide veerežiimi või see on vältimatu, et tagada näiteks teel liikumise ohutus. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Hooldustööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala looduväärtustele, teisalt kaalub, kas hooldamata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Eesvoolude hooldustööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine, välja arvatud kui voolusängist kõrvaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi, samuti ei ole kaitseala valitseja nõusolekut vaja rohttaimede ja peenvõsa niitmiseks. Samas on oluline, et ka nende tööde tegemisel arvestataks ala kaitse-eesmärgiga ega kahjustataks looduväärtusi. Kaitse-eesmärgist tulenevalt on kaitsealal oluline võimaldada veerežiimi taastamist, kuna sealsed märgalad on mõjutatud kuivenduskraavidest. Peale selle vajab järvede ja rabade veerežiimi hoidmine pikas perspektiivis tõenäoliselt sekkumist. Kõik veerežiimi taastamistööd planeeritakse esmalt kaitsekorralduskavaga või liigitegevuskavaga ning sellele järgneb veetaseme taastamise mõju modelleerimine, taastamiskava ja projekti koostamine. Veerežiimi taastamist tehakse üldjuhul vaid sihtkaitsevööndites ja riigimaadel. Kui veerežiimi taastamise mõjualasse jääb eramaid, taotletakse alati kõikide maaomanike nõusolekut ning kui maaomanikega kokkuleppele ei jõuta, siis taastamistegevusest selles piirkonnas loobutakse. Samuti ei taastata looduslikku veerežiimi sellisel viisil, et sellel tekiks mõju väljaspool kaitseala või piiranguvööndis asuvatele maadele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd, tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ning tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks. Kaitsealal võib tekkida vajadus hooldada olemasolevaid teid, rajada tähistusi, suunaviite või infotahvleid ja kaitse-eesmärgist lähtudes võib tekkida vajadus rajada veerežiimi reguleerivaid rajatise/ehitise jms. Kaitsealal ei paikne suuremaid riigi või valla teid, kuid on avalikku kasutusse määratud puhkerajatiste juurde viivad teed. Lisaks avalikele teedele tuleb võimaldada hooldada ka teisi väiksemaid teid, mis on vajalikud kaitsekorralduseks ja/või maaomanike isiklikuks otstarbeks.

Sihtkaitsevööndisse ei jää olemasolevaid elamuid ega muid seaduslikult rajatud hooneid. LKS § 38 alusel kehtiv ehituskeeluvöönd ulatub Tõhela ja Ermistu järve ümber valdavalt 100 m. Alal on täheldatud huvi ja survet ujuvsvilade ja -saunade rajamiseks. Ehitustegevuse keeld on vajalik, et vältida elupaikade kadu ja kahjustamist, objektide kasutamisega seotud kaitsealuste liikide häirimist ning tundlike koosluste risustamist sinna sobimatute objektidega. Kaitseala valitseja võib lubada selliste ehitiste ja/või rajatiste püstitamist, mis ei ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist või mis on hädavajalikud. Näiteks jäävad sihtkaitsevööndisse osaliselt Tõstamaa tervisespordirajad, mille teenindamiseks võib kaitseala valitseja lubada rajatiste püstitamist nagu puhkepingid, valgustid, prügikastid jms. Kuna rajatise rajamise mõju kaitse-eesmärkidele sõltub rajatise eripärast (asukoht, rajamiseks kasutatav tehnoloogia, rajatise maht jne) siis tuleb tegevus kaitseala valitsejaga igakordselt kooskõlastada.

Kaitseala valitseja nõusolekul kaitseala tarbeks tootmisotstarbeta ehitise püstitamine on lubatud, sest ei ole täpselt ette teada, mis laadi veerežiimi reguleerivad ehitised on tulevikus vajalikud (näiteks olemasolevate paisregulaatorite rekonstrueerimine, likvideerimine või osutub vajalikuks mõni muu meede). Tõenäoliselt on tegu rajatisega, kuid mainitud regulatsioon jätab vajaduse korral ka hoone ehitamiseks võimaluse. Kuna ehitamise mõju nii kaitse-eesmärkidele kui ka ümbritsevale alale (tallamine, häirimine, väärtuste hävitamine jne) sõltub suuresti ehitise eripärast, nagu asukoht, kasutatav tehnoloogia, ehituse maht ja aeg, on nõusolek jäetud kaitseala valitseja igakordseks kaalutlusotsuseks.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala märgalade loodusliku veerežiimi taastamiseks on vajalik kraavide sulgemine. Loodusliku veerežiimi taastamine on vajalik, et parandada alal olevate märgalade ja kuivendusemõjuga elupaigatüüpide seisundit. Selleks tuleb kuivenduskraavide mõju kooslustele leevendada. Piiranguvööndis kraavide sulgemist ei planeerita.

Samuti võib vajalikuks osutada järvede tervendamine. Järvede seisundit on minevikus mitmeid kordi mehhaaniliselt manipuleeritud, mis on kiirendanud järvede kinnikasvamise protsessi. Tervendamise otstarbekust ja tervendamise erinevaid meetmeid analüüsitakse vastava projekti käigus, millele eelneb hüdroloogiline uuring. Tervendusmeetmete puhul hinnatakse nende mõju ka ümbruskonna tulundusmetsadele ja põllumaadele.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndid peavad tagama elupaikade looduslikkuse, seetõttu on neis keelatud majandustegevus⁹⁶ ja loodusvarade kasutamine. Kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Seetõttu, et Rammuka sihtkaitsevööndis võib kohata äärmiselt häirimistundlikke linnuliike (merikotkas, kaljukotkas, mustsaba-vigle), on vööndis tervikuna keelatud inimeste viibimine lindude pesitsusperioodil 15. veebruarist 31. juulini. Seliste sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste liikumine kassikaku ja merikotka pesitsusajal 1. veebruarist kuni 31. juulini. Viibimise ajalisi piiranguid ei kohaldata järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Tõhela-Ermistu

⁹⁶ Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse alusel on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine.

looduskaitsealal on kolm piiranguvööndit: Järveäärse piiranguvöönd (koosneb seitsmest lahustükist), Ermistu järve piiranguvöönd (koosneb ühest lahustükist) ja Seliste piiranguvöönd (koosneb ühest lahustükist).

Järveäärse piiranguvööndi kaitse-eesmärk on kaitsealuste liikide elupaikade kaitse ja metsamaa säilitamine Tõhela ja Ermistu järve kallastel. Ermistu järve piiranguvööndi kaitse-eesmärk on kaitsealuste liikide elupaikade kaitse ja looduslike järveelupaikade mitmekesisuse säilitamine. Kaitstav elupaigatüüp on vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved. Seliste piiranguvööndi kaitse-eesmärk on kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud, arvestades määrusega sätestatud erisustega, majandustegevus.

Piiranguvööndis on lubatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine õuemaal, kuna seal kasutatavad biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kogused on eeldatavalt väikesed, mistõttu nende kasutamise täielik keelamine õuemaal oleks ebaproportsionaalne. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine põllumaal ei ole lubatud. Piiranguvööndisse on tsoneeritud vaid üks põllumaa Karukuru kinnistul (katastritunnusega 82602:002:0040). Eesmärk on moodustada puhverala intensiivses kasutuses oleva haritava maa ja metsakoosluste ning Ermistu järve vahel. Kuna kaitse-eesmärk on kaitsta ka järve seisundit, siis on oluline vähendada valgalalt järve voolavate toitainete hulka.

Piiranguvööndis on lubatud kuni 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis ei ole selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ega tähistatud. Piiranguvööndis asuvad munitsipaalomandis olevad kinnistud Supelrand (katastritunnusega 82602:002:0049), Järvenõlva (katastritunnusega 82602:002:0051), Latika (katastritunnusega 82602:002:0052) ja Lepa (katastritunnusega 82602:002:0053), mis on puhke-eesmärgil avalikult kasutatavad. Selleks, et vältida liigset koormust selleks ettevalmistamata kohtades, on seatud osalejatele arvuline piirang, mis peaks olema proportsionaalne, arvestades koosluste talumisvõimet ja harilikku külastuskoormust.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud rohkem kui 100 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis ei ole selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ega tähistatud. Kaitseala valitseja võib lubada üle 100 osalejaga rahvaürituse korraldamist piiranguvööndis ettevalmistamata kohas, kui rahvaüritus ei kujuta ohtu kaitseala kaitse-eesmärkidele. See punkt annab kaitseala valitsejale võimaluse reguleerida väga suure rahvaürituse korraldamist väljaspool selleks ettevalmistatud kohta, et vältida võimalikku loodusväärtuste kahjustumist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud kaitseala tarbeks ehitise püstitamine ja kinnistu tarbeks rajatise püstitamine. Kuna kaitseala piiranguvöönd hõlmab suures osas veekogu ehituskeeluvööndit ja metsamaad ning hoonete ehitamiseks sobilikud kohad jäävad kaitsealast välja, siis ei ole hoonete rajamiseks kaitse-eeskirjaga leevendust sätestatud. See punkt annab võimaluse püstitada rajatisi, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke. Lisaks võib kaitseala valitseja nõusolekul püstitada ehitisi, mis on vajalikud kaitseala loodusliku veerežiimi taastamiseks või järvede veetaseme reguleerimiseks. Ehitise püstitamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, kuna ei ole täpselt ette teada, mis laadi veerežiimi reguleerivat ehitist on tulevikus tarvis püstitada. Tõenäoliselt on tegu rajatisega, kuid regulatsioon jätab vajaduse korral ka hoone ehitamiseks võimaluse. Kuna ehitamise mõju nii eesmärkidele kui ka ümbritsevale alale (tallamine, häirimine, väärtuste hävitamine jne) sõltub suuresti ehitise

eripärast, nagu asukoht, kasutatav tehnoloogia, ehituse maht ja aeg, on nõusolek jäetud kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Ermistu järve piiranguvööndis lubatud järvemuda kaevandamine. Järvemuda kaevandamiseks võib kaitseala valitseja anda nõusoleku vaid juhul, kui on tehtud keskkonnamõju hindamine, mille käigus on analüüsitud kaevandamise mõju kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja elupaigatüübile. Alal on varem ravimuda kaevandatud, kuid eelnõu koostamise ajaks on kaevandamine lõppenud ja uusi kaevanduslubasid ei ole välja antud. Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veetaseme ja kaldajoone muutmine. Punkt võimaldab alal looduslikku veerežiimi taastada või vajaduse korral järvede veetaset reguleerida. Seetõttu saab kaitseala valitseja anda nõusoleku veetaseme muutmiseks vaid seoses veerežiimi taastamisega või muutmisega ala kaitse-eesmärkide soodsa seisundi säilitamise ja taastamise eesmärgil.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud lageraie hall-lepikutes kuni 1 ha suuruse langina ja turberaie kuni 2 ha suuruse langina. Raiete tegemisel tuleb säilitada puistu liikide ja vanuse mitmekesisus. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb raiel ühe hektari kohta jätta alles vähemalt 20 tihumeetrit kasvavaid puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Sealhulgas, st 20 tihumeetri hulgas, säilitatakse surnud puid ja lamapuitu ning kõik haavad, mille rinnasdiameeter on suurem kui 50 cm.

Piiranguvööndis asuvad metsad on valdavalt kase-, sanglepa- ja hall-lepaenamusega segalehtpuistud. Sagedaseimad looduslikud häiringud on esimese rinde puude väljalangemisel 25–50 m läbimõõduga häilude teke. Sarnase mastaabiga ja looduslikku dünaamikat matkivate lankidena tehtud raie meenutab looduslikke häiringuid rohkem kui metsaseadusega maksimaalselt lubatud suurusega uuendusraie langid ning metsakoosluse kui terviku taastumine toimub kiiremini. Suurema turberaielangi lubamine ei taga piiranguvööndi kaitse-eesmärkide, sh maastikuihme säilitamise täitmist, kuna langid killustavad kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust. Samas ei ole hall-lepikute lühikese eluea tõttu neid otstarbekas majandada turberaiega. Peale selle taastuvad hall-lepikud suhteliselt kiiresti ja ei paku enamikele kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele kõrge kvaliteediga tüüpilisi kasvu- ja pesitsuskohti vaid on väiksema väärtusega, kui muud puistud. Seetõttu on kaitseala valitseja nõusolekul hall-lepikutes lageraie lubatud, kuid langi suurus ei tohi ületada 1 hektarit. Suurem langi pindala tõstaks lagealade suurust märgatavalt, mistõttu poleks see kooskõlas piiranguvööndi kaitse-eesmärgiga. Kuna lageraiel raiutakse lank lagedaks ühe raiekorraga, on lageraiest põhjustatud häiring enamasti suurem kui turberaiest põhjustatud häiring, seetõttu on lageraie korral lubatud langi pindala väiksem.

Lageraie langi kujule ei ole laiuse piirangut seatud, sest nii on võimalik lageraiel jälgida maastikuelementide piirjooni ja seega tekivad looklevate servadega langid. Puistutes peale hall-lepikute ei ole lageraie lubatud, sest nii tagatakse paremini koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused piiranguvööndi metsade vanuselises struktuuris. Kuna kaitsekorda planeeritakse pikaks ajaks ja metsade majandamise mõju kõikidele kaitseala eesmärkidele sõltub erinevatest asjaoludest, siis pole määrusega võimalik ette näha kõigile olukordadele sobivaid tingimusi, ja seega on raiete teostamise võimalikkus jäetud kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks.

Piiranguvööndisse jäävad valdavalt soostunud lehtmetsad, kus säilikpuude kogus 20 tihumeetrit kasvavaid puid ühe hektari kohta tagab puistus enne raiet olnud liikide (samblad, samblikud,

seened, putukad jt liigirühmad) säilimise ning uue puistu tekkimisel asurkonna jätkusuutlikkuse. Säilikuud tagavad suurediameetrilise surnud puidu ja suurte vanade elusate puude säilimise koosluses. Need on peamised struktuurielemendid, mille puudus Eesti metsakooslustes on kõige suurem. Vanade puude sammaltaimede ja samblike liigirikkus on suurem ning neis leidub rohkem puitu lagundavaid seeni. Puud, mis langile alles jäävad, suurendavad sinna kujuneva puistu liigilist ja vanuselist mitmekesisust ning on aluseks eritüübilise surnud puidu tekkele. Sellised puud on olulised ka mõnede linnuliikidele (näiteks musträhnile).

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puhtpuistu kujundamine ja energiapuistu rajamine takistab metsakoosluste looduslikku tasakaalu ning liikide ja vanuse mitmekesisuse säilimist. Keelatud on puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu külmumata, kuid kuivalt pinnaselt. Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt tekitab ulatuslikke pinnasekahjustusi ning rikub elupaiku. Samuti on piiranguvööndis keelatud rajada uusi maaparandussüsteeme, mille kuivendav mõju kahjustaks Tõhela-Ermistu märgala tervikuna ning mõjutaks oluliselt väärtuslike elupaikade soodsat seisundit ja kaitsealuste liikide elutingimusi. Kui voolutakistusena eemaldatakse üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremat kivi ja prügi, ei ole vaja kaitseala valitseja nõusolekut. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ning seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist.

3. Menetluse kirjeldus

3.1. Avalikustamine

Tõhela-Ermistu looduskaitseala moodustamise avalik väljapanek toimus 22.01.–26.02.2018 Keskkonnaameti Pärnu kontoris ja Tõstamaa osavallakeskuses. Teade avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 19.01.2018 üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht, 20.01.2018 kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ja 19.01.2018 Ametlikes Teadaannetes. Materjalidega sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Kaitseala moodustamise avalik arutelu toimus 22.03.2018 ja sellel osales 23 inimest.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade looduskaitseala moodustamise kohta, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta, 49 kinnisasja omanikule ning Pärnu linnale, Lääneranna vallale, Tõstamaa osavallale, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Maanteeametile, Keskkonnainspeksioonile, MTÜ Pärnumaa Jahimeeste Liidule, OÜ Williamile, OÜ Mändelile, MTÜ Tõhela Külaseltsile, eksperdiarvamuse koostanud Indrek Sellile ja Estonia Spa Hotels AS esindajale Jaan Ratnikule.

Kirjadele vastas kirjalikult 12 maaomanikku ja 10 menetlusosalist. Peale selle esitati Keskkonnaametile kaitseala moodustamise vastu petitsioon, millele oli allkirja andnud ligikaudu 350 inimest.

Peale kinnistupõhiste ettepanekute esitati kirjades läbivalt küsimusi kaitseala moodustamise vajaduse kohta ning vastuväiteid sisepõlemismootoritega ujuvvahendite keelustamise, liikumispiirangute, järvede jääkattel mootorsõidukitega liiklemise keelu ja Ermistu järve idakalda tsoneeringu kohta. Tähelepanu juhiti järvede seisundile ja talvistele anoksia oludele.

Keskkonnaameti vastustes selgitati põhjalikult muutusi võrreldes alal praegu kehtivate kaitsekordadega ja kaitseala loomise vajadust. Põhjendused on toodud ka seletuskirja peatükkides 2.3 ja 2.5.2. Kinnistupõhiselt esitati kinnistul asuvad loodusväärtused ning vastava tsoneeringu eesmärk ja/või kaitsealasse kaasamise põhjendused. Kinnistupõhised selgitused on välja toodud ka seletuskirja peatükis 2.4. Peale selle toodi välja argumendid kaitse-eeskirjas sätestatud erisuste kohta. Erisuste kohta on selgitused toodud ka seletuskirja peatükis 2.5.

Tabel 4. Maaomanike seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt 19.01.2018 väljasaadetud kirjadele (lühendid: LKA – looduskaitseala, HA – hoiuala, SKV – sihtkaitsevöönd, PV – piiranguvöönd)

Seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Ermistu järvemajand 82602:005:0270	Esitati vastuväited ja ettepanekud. • Ettepanek jätta kaitseala piir samaks HA piiriga. Põhjenduseks tuuakse, et kinnistu on ärimaa ja soetatud ärilisel eesmärgil. • Ettepanek sisepõlemismootorite keelustamise asemel piirata võimsust. Põhjenduseks tuuakse, et sisepõlemismootorite keelustamine toob kaasa majanduslikku kahju.	Kinnistu kogupindalaga 4,4 ha ei ole praegu kaitse all. LKA-l 1,8 ha PV-s. Arvestati osaliselt. • Piiri otsustati korrigeerida mööda senist hoiuala piiri, v.a kinnistul asuv trüüp koos kanaliga, mis tsoneeriti PV-sse. • Paadimootorite puhul kaalutakse erinevaid võimalusi, et leida kompromisslahendus. Otsuse kohta saadetakse teavituskiri.⁹⁷
Karjamaa 82602:002:0081	Esitati vastuväited. • Maaomanik ei nõustu kavandatava looduskaitseala moodustamisega. Põhjenduseks tuuakse, et soovitakse teha hooldusraiet, puhastada vana kivitee, rajada laudtee ja ujumispurre. • Sisepõlemismootorite keelustamise vastu, sest see raskendab järvel liikumist.	Kinnistust kogupindalaga 13,5 ha, hetkel 8 ha HA-l. LKA-l jäetakse sellest välja 2,5 ha ja ligikaudu 5,5 ha tsoneeritakse SKV-sse. Ei arvestatud. • Selgitatakse, et SKV-s on Keskkonnaameti kooskõlastusel lubatud rajatiste püstitamine, sh tee ja ujumispurde, ning olemasolevate teede hooldus. • Paadimootorite puhul kaalutakse erinevaid võimalusi, et leida kompromisslahendus. Otsuse kohta saadetakse teavituskiri.
Lagritse 82602:002:0150	Esitati vastuväited. • Maaomanik ei nõustu kavandatava looduskaitseala laienduse ja tsoneeringuga. Põhjendusteks tuuakse, et kinnistu väärtus langeb ning see piirab püsielanike normaalseid elu- ja töötingimusi. Peale selle on maaomanik eesmärgipäraselt majandanud metsa nii, et sealt saaks pidevalt ehitus- jms materjali. • Sisepõlemismootorite keelustamise vastu.	Kinnistust kogupindalaga ligikaudu 16 ha, hetkel 5,5 ha HA-l. LKA-l 6,2 ha SKV-sse. Arvestati osaliselt. • Planeeritud laiendus jäetakse ära. Kinnistul väheneb võrreldes HA-ga piirangute alla jääv ala 0,2 ha võrra. Seega vabastatakse looduskaitsealastest piirangutest metsamaa ligikaudu 1 ha ulatuses ja SKV-sse tsoneeritakse ligikaudu 5 ha. • Paadimootorite puhul kaalutakse erinevaid võimalusi, et leida kompromisslahendus. Otsuse kohta saadetakse teavituskiri.
Johanni 82602:002:0,311, Puusepa 82602:002:0309 ja Seemeli	Esitatakse vastuväide looduskaitseala moodustamise kohta. Põhjenduseks tuuakse, et kinnistud on sihtotstarbalt	Johanni kinnistust kogupindalaga 1,98 ha hetkel HA-l 0,67 ha. LKA-l 0,52 ha PV-s ja 0,11 ha SKV-s.

⁹⁷ Otsus korduvavalikustamise ajaks oli järgmine. Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndis (Tõhela järve põhjapoolses osas ja Ermistu järvel) on lubatud mootoriga ujuvvahendiga sõitmine kiirusel kuni 10 km/h. Nõtke näkirohu, mis on väga haruldane I kaitsekategooria liik, ning väikese penikeele, mis on III kaitsekategooria liik, kasvukohtade kaitseks on moodustatud Tõhela järve lõunaosas eraldi Tõhela järve sihtkaitsevöönd. Tõhela järve sihtkaitsevööndis on lubatud sõita ainult mootoriga ujuvvahendiga. See tähendab seda, et vööndis ujuvvahendiga liikudes ei või kasutada jõuallikana mootorit.

82602:002:0310	elamumaad ning Johanni kinnistul on kinnitatud detailplaneering. Tuuakse välja, et LKA moodustamine toob kaasa kahju, mis tuleneb õigustatud ootustest oma kinnistu sihtotstarbeliseks kasutamiseks.	Puusepa kinnistust kogupindalaga 3,55 ha hetkel HA-l 0,53 ha. LKA-l 0,45 ha PV-s ja 0,09 ha SKV-s. Seemeli kinnistust kogupindalaga 3,55 ha hetkel ha 0,65 HA-l. LKA-l 0,52 ha PV-s ja 0,13 ha SKV-s. Arvestati osaliselt. Selgitati, et aktiivses kasutuses olevad alad on tsoneeritud PV-sse. Johanni kinnistu puhul otsustati, et elamu ja abihooned jäetakse LKA-lt välja ja 0,4 ha tsoneeritakse PV-sse (algselt planeeritud SKV osa kaldal). Võrreldes hoiualaga vabaneb Johanni kinnistul looduskaitsealadest piirangutest ligikaudu 0,3 ha.
Sööni-Juhani 82602:003:0052 ja Sööni-Juhani 82602:002:0059	Esitati vastuväited. - Maaomanik ei nõustu kavandatava looduskaitseala moodustamisega. Tuuakse välja, et piirangud kitsendavad elamise ja toimetuleku võimalusi. - Vastu liikumispiirangutele.	Kinnistu 82602:003:052 kogupindalaga 11,9 ha ei ole hetkel kaitse all. LKA-l 0,09 ha SKV-s. Kinnistu 82602:002:0059 kogupindalaga 11,7 ha ei ole hetkel kaitse all. LKA-l kinnistu SKV-s. Arvestati osaliselt. - Kinnistul tunnusega 82602:003:0052 korrigeeritakse piiri mööda katastripiiri ja kinnistult kaovad looduskaitsealadest piirangud. Kinnistul 82602:002:0059 tsoneeringut ja piiri ei muudeta. Kinnistu metsakoostus kvalifitseerub suures enamuses elupaigatüübiks soostuvad ja soolehtmetsad (9080*). Kinnistust kogupindalaga 11,7 ha on elupaigatüübiga kaetud 10,1 ha ning elupaigatüübi esinduslikkust on hinnatud „keskmine, arvestatav (C)”. Peale selle on kinnistu oluline liita ka kaitseala terviklikkuse põhimõtteid silmas pidades. - Selgitati liikumispiirangu vajadust ning seda, et püsielupaikades kehtib ka praegu liikumispiirang.
Järveäärse 82602:002:0138	Esitatakse vastuväide looduskaitseala moodustamise ja kinnistu SKV-sse tsoneerimise kohta. Kinnistu omanik seab kahtluse alla maaomanike võrdse kohtlemise.	Kinnistu kogupindalaga 3,42 ha hetkel HA-l. LKA-l 3,42 ha SKV-s. Ei arvestatud. Toodi välja asjaolud, mille põhjal tsoneeritakse kinnistud sihtkaitse- ja piiranguvööndisse. Kinnistul on osaliselt inventeeritud kaitse-eesmärgiks määratud Natura elupaigatüübiks kvalifitseeruvad soostuvad- ja soo-lehtmetsad. Elupaigatüübi üldist seisundit on hinnatud väärtusega B ehk on „kõrge looduskaitsealase väärtusega”.

		Peale selle on looduskaitsealist seisundit hinnatud heaks.
Sarapuu 82602:002:0119	Maaomanik on looduskaitseala moodustamise ja looduskaitseala laienduse vastu.	Kinnistu kogupindalaga 4,16 ha ei ole hetkel kaitse all. Võeti arvesse. Looduskaitseala laiendus Sarapuu kinnistule jäetakse ära, sest kinnistu on aktiivses kasutuses, raie tõttu kasvavad kinnistul üksikud puud ja puuduvad kaitse-eesmärgiks seatud loodusväärtused.
Allika 82602:002:0283 ja 82602:001:0068	Esitati vastuväited ja ettepanekud. - Maaomanikud on kinnistu 82602:002:0283 SKV-sse arvamise vastu. Peale selle tehakse ettepanek samal kinnistul olev talukraavist põllumaa poole jääv ala välja arvata Natura 2000 alast. Põhjenduseks tuuakse, et tegu on võssa kasvanud vana heinamaaga. Oma teises pöördumises tehakse ettepanek määrata see PV-sse. - Tehakse ettepanek määrata sisepõlemismootoritele 5–10 hobujõu piirang.	Kinnistu 82602:001:0068 püsielupaiga SKV-s, LKA-l kinnistu SKV-s. Kinnistust 82602:002:0283 kogupindalaga 19,42 ha on hetkel 8,04 ha HA-l. LKA-l 8,041 ha SKV-s. Arvestati osaliselt. - Talukraavist põllumaapoolne osa tsoneeritakse piiranguvööndisse, sest tegu on madalama looduskaitsealase väärtusega metsaga, kus puuduvad kaitse-eesmärgiks seatud loodusväärtused, kuid oluline osa puhvrast majandatava ala ja looduskaitsealalt väärtuslikuma ala vahel. - Paadimootorite puhul kaalutakse erinevaid võimalusi, et leida kompromisslahendus. Otsuse kohta saadetakse teavituskiri.
Asoste-Indreku 82602:001:0151	Maaomanik teeb ettepaneku kogu kinnistu looduskaitsealalt välja arvata.	Kinnistust kogupindalaga 1,8 ha püsielupaiga SKV-s 0,2 ha. LKA-l 0,2 ha SKV-s. Võeti arvesse. Looduskaitsealasse projekteeritud 0,2 ha suurune ala piiritletakse kaitsealalt välja, sest seal ei leidu kaitse-eesmärgiks olevaid loodusväärtusi ning piiri korrigeerimine mööda kinnistu piiri tagab looduskaitseala piiritlemisel parema selguse.
Turvaste 82602:004:0024	Maaomanik soovib oma maa riigile müüa õiglase ja kohese hüvitise eest.	Kinnistu kogupindalaga 30,6 ha HA-l. LKA-l 30,6 ha SKV-s. Selgitati riigile omandamise protsessi ja teisi hüvitamise meetmeid, mida saab taotleda.
Eha 82602:002:0070	Maaomanik soovib kinnistu jagada ja müüa looduskaitsealale jääv osa riigile.	Kinnistust kogupindalaga 8,85 ha HA-l 5,4 ha. LKA-l 5,4 ha SKV-s. Selgitati riigile omandamise protsessi ja teisi hüvitamise meetmeid, mida saab taotleda.
Kõllama-Jüri 82602:001:0001	Maaomanik küsib küsimusi metsade majandamise kohta PV-s.	Selgitati võimalusi.

Tabel 5. Teiste menetlusosaliste seisukohad

Arvamuse esitaja nimi	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Ru. Nurm	Tuuakse välja põhjendused looduskaitseala moodustamise vastu: kaitse-eesmärgiks seatud jahilinnud; sookured põhjustavad kahjusid; ei ole arvesse võetud kogukonna arvamust; lubada 20 hj sisepõlemismootorid ja jäärajal sõit; põhjendamatu piirata kaljukotka, merikotka ja kassikaku elupaigas inimtegevust; puuduvad uuringud; kaitseala moodustamise plaanid õhutavad vaenu; järvede probleemid tulenevad kogukonnaga mitte arvestamisest; piiratakse eraomandit; pole põhjendatud Seliste ja Rammuka sihtkaitsevööndis jahipidamisele liikumispiirang; kui suured on hüvitamiste määrad; kus on uuringud, mis kajastavad kraavide sulgemise mõju; põhjendamatu piirata ürituste korraldamisel osalejate arvu.	Igale punktile antakse selgitused, mis on toodud ka seletuskirjas. Selgitatakse põhjalikult looduskaitseala moodustamise vajadust ja tuuakse välja, et kaitseala moodustamisel on püütud leida tasakaal inimtegevuse ja loodusväärtuste säilimise vahel. Avalikustamise perioodil kogutaksegi huvigruppide arvamusi, et huvisid tasakaalustada ja võimalusel on ettepanekutega ka arvestatud. Jahilinnud on seatud kaitse-eesmärgiks, sest kaitstakse ka liike kes on osa kogu märgala kompleksi ökoloogiast. Sinikael-pardil ja tuttvardil on alal stabiilne ja oluline asurkond, kuid nende pesitsusaegses arvukuses on Ornitoloogiaühingu pikemate aegridade (1980-2012) andmetel täheldatud langevat trendi. Eesmärgiks on tagada lindudele nii soodsad pesitsus- kui ka läbirändetingimused. Sookurg on kaitsealune liik, kes teadaolevalt alal pesitseb ning tingimused on liigile soodsad. Nii sisepõlemismootoritega järvel liikumisel kui ka jääkattel sõitmisel on oluline mõju loodusväärtustele. Kuna huvi selle tegevuse vastu on suur kaalutakse kompromisslahendusi, mis ei mõjutaks oluliselt loodusväärtusi. Otsuse kohta saadetakse teavituskiri. Liikumispiirang on oluline I kaitsekategooria liikide pesitsusedukuse tagamiseks. Tuuakse välja kõik tehtud ja planeeritud uuringud ning hüvituste saamise võimalused. Rahvaürituste kooskõlastamise nõue üle 100 osalejaga on oluline, et suunata rahvarohked üritused väljapoole häirimise suhtes tundlike liikide elupaiku.
K. Nõmm	Tuuakse välja põhjendused looduskaitseala moodustamise vastu. ⁹⁸	Igale punktile antakse selgitused. ⁹⁹
Maanteeamet	Tehakse ettepanek välja arvata Tõstamaa–Lõuka–Tõstamaa teemaa.	Võeti arvesse. Teemaa piiritleti LKA-lt välja, kuna teemaal ei asu loodusväärtusi.
V. Vulkan	Tuuakse välja, et Tõhela järve kallas tuleb puhastada võsast ja pilliroost ning	Selgitatakse järvede seisundit ja planeeritavaid meetmeid

⁹⁸ Põhjendused, mis välja tuuakse on sisult samasugused nagu tabeli nr 5. esimeses reas (Ru. Nurm) välja toodud ja siin ei korrata.

⁹⁹ Selgitused, mis esitatud küsimustele ja vastuväidetele antakse on sisult samasugused nagu tabeli nr 5. esimeses reas (Ru. Nurm) välja toodud ja siin ei korrata.

	langetada vanad puud. Peale selle tuleb tõsta veetaset.	seisundi parandamiseks.
M. Lehola	Tehakse ettepanek võtta ala kaitse alla püsielupaigana, viia keelatud tegevused lubatud tegevuste alla ja need maksustada, ehitada välja telkimis- ja lõkkekohad, maad hüvitada või asendada samaväärsse maaga.	Selgitatakse, miks kaitseala moodustamine on otstarbekas. Lubatud ja keelatud tegevuste sätestamisel on lähtutud ala loodusväärtustest, keelatakse need tegevused, mis kahjustavad ala loodusväärtusi. Samas on looduskaitseala moodustamisel püütud leida tasakaal nii inimtegevuse kui ka loodusväärtuste säilimise vahel. Kaitse-eeskirjaga ei ole keelatud telkimisalade ja lõkkekohtade rajamine. Selgitatakse piirangute kompenseerimise võimalusi.
Ra. Nurm	Tuuakse välja põhjendused looduskaitseala moodustamise vastu ⁹⁸	Igale punktile antakse selgitused. ⁹⁹
E. Martson	Esitatakse vastuväide looduskaitseala moodustamise vastu. Seatakse kahtluse alla looduskaitseala moodustamise vajadus, tuuakse välja, et kohalike elanike ja väljakujunenud harjumustega ei arvestata. ¹⁰⁰	Selgitatakse põhjalikult looduskaitseala moodustamise vajadust ja tuuakse välja, et kaitseala moodustamisel on püütud leida tasakaal inimtegevuse ja loodusväärtuste säilimise vahel. ¹⁰¹
J. Tuulmees	Esitatakse ka küsimused ja ettepanekud sisepõlemismootorite, veetaseme muutmise, teede korrashoiu, ujuvsuvilate ja –saunade, inimeste liikumise ja jahipidamise kohta.	Igale punktile antakse selgitused. ¹⁰² Selgitatakse veetaseme muutmisega seoses planeeritud tegevusi, mis on toodud kaitsekorralduskavas. Teede korrashoid on kaitse-eeskirjaga lubatud. Selgitatakse, et ujuvsuunad ja –suvilad on ehitised, mille püstitamine on kaitsealale keelatud.
Pärnu Linnavalitsus	Esitatakse ettepanek jätta kaitseala moodustamata või kaaluda alternatiive: lubada sisepõlemismootorite kasutamine; arvata välja Ermistu järve idakallas ja Tõstamaa tervisespordirajad; mitte piirata inimeste liikumist; näha ette tegevused kalastiku uurimiseks ja taastamiseks ning järvede ummuksisse jäämise takistamiseks. Peale selle tuuakse välja, et puudub teave loodusväärtuste esinemise kohta, kaitsekord on ebaproportsionaalne ja ei arvesta inimeste seinise liikumisega.	Igale punktile antakse selgitused ¹⁰³ . Kirjas antakse ülevaade tehtud uuringutest, koostatud ekspertiisidest ja planeeritud uuringutest ning selgitatakse muudatuste vajadust. Ujuvvahenditega liiklemise mõju keskkonnale analüüsiti ekspertarvamuse raames, kus on välja toodud sisepõlemismootorite negatiivsed mõjutegurid. Tuuakse välja, et sisepõlemismootorite osas kaalutakse kompromisslahendusi. Liikumispiirangud on olulised, et tagada I kaitsekategooria liikide pesitsusedukus. Kalastiku uurimise aspekt lisatakse plaanitava hüdroloogiauuringu lähteülesandele. Tõstamaa tervisespordirada jääb sihtkaitsevööndisse, kuna radadega vahetult piirnevatele

¹⁰⁰ Põhjendused, mis välja tuuakse on sisulised samad, mis tabeli nr 5 viimases reas (Tõstamaa Seltsi esitatud petitsioon).

¹⁰¹ Selgitused, mis esitatud küsimustele ja vastuväidetele antakse on sisult samasugused nagu tabeli nr 5. viimases reas (Tõstamaa Seltsi esitatud petitsiooni vastus) ja siinkohal neid ei korrata.

¹⁰² Selgitused, mis esitatud küsimustele ja vastuväidetele antakse on sisult samasugused nagu tabeli nr 5. esimeses reas (Ru. Nurm) ja viimases reas (Tõstamaa Seltsi esitatud petitsiooni vastus) ja siinkohal neid ei korrata. Vastuskiri registreeritud dokumendihaldussüsteemis numbriga 7-16/18/984-29

¹⁰³ Vastuskiri registreeritud dokumendihaldussüsteemis numbriga 7-16/18/983-10.

		aladele jäävad metsaelupaigad, mille kaitset ei ole võimalik tagada leebema kaitsekorraga, küll aga arvestab kaitsekord sellega, et tervisespordiradasid saaks ka edaspidi eesmärgipäraselt kasutada. Peale selle on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ka radasid teenindavate rajatiste püstitamine, näiteks puhkekoha tarbeks. Ermistu järve idakaldal on nii Natura elupaigatüübiks kvalifitseeruvad elupaigad kui ka elupaigad, mis ajapikku taastuksid. See toimib ka puhvrina järvele, mis on eriti oluline madalate, aeglase veevarustusega kinnikasvamisjärgus järvede puhul nagu Ermistu ja Tõhela. Niisamuti on need alad elupaigaks mitmetele liikidele.
MTÜ Tõstamaa Seltsi petitsioon	Tuuakse välja petitsioonile allakirjutanute järgmised seisukohad. Ala on kaitstud kehtiva korraga; kaitsele moodustamist ei põhjendata uuringutega; kehtiva kaitsekorra ebapiisavusest ei ole näiteid; kaitseala moodustamise põhjendused on nõrgad; kaitseala on põhjendamatult suur; eesmärgiks peaks olema võimalikult väikese kaitseala moodustamine, et säiliks elu- ja töötingimused; suurimat kahju järvedele on põhjustanud riiklik poliitika; sisepõlemismootorite keelustamine ei põhine uuringutele; kohalike elanike seisukohti ei saa ignoreerida.	Igale punktile antakse selgitused, mis on suures osas toodud ka seletuskirjas¹⁰⁴. Hoiuala ja püsielupaiga kaitsekord ei võimalda vajalike piirangute rakendamist, nii et alal esinevaid väärtusi terviklikult kaitsta. Moodustataval looduskaitsealal on võimalik negatiivseid mõjutegureid eesmärgipärasemalt reguleerida. Kirjas antakse ülevaade tehtud uuringutest, koostatud ekspertiisidest ja planeeritud uuringutest. Kaitseala laiendused on peamiselt aset leidnud aladel, mis on vajalikud looduskaitseala koosseisu kaasata, välja on jäetud tugevad inim mõjulised alad. Järvede seisundit on mõjutatud ajalooliselt mehhaaniliselt, mis on kindlasti kaasa aidanud kinnikasvamisele; eesmärk on järvede hea seisundi taastamine. Ujuvvahenditega liiklemise mõju keskkonnale analüüsiti ekspertarvamuse raames, kus on välja toodud sisepõlemismootorite negatiivsed mõjutegurid. Looduskaitseala moodustamisel on püütud leida tasakaal nii inimtegevuse kui ka loodusväärtuste säilimise vahel ning kirjas on välja toodud näited menetluse käigus esitatud ettepanekutest, millega on arvestatud.

¹⁰⁴ Vastuskiri registreeritud dokumendihaldussüsteemis numbriga 7-16/18/976-3.

3.2. Korduvavalikustamine

Vastuskirjades ja avalikul arutelul selgitati, et kaalumisel on paadimootoritega liiklemise puhul erinevad lähenemised, et leida kompromisslahendus. Oluline teave tuli 2018. aastal Tõhela järvel tehtud taimeliikide inventuurist. Muu hulgas anti inventuuri aruandes kaitsekorralduslikke soovitusi ka ujuvvahenditega liiklemiseks.

Peale selle analüüsi veel kord ka teisi ettepanekuid ja vastuväiteid ning tuvastati läbivad teemad. Nendeks osutusid talvisel jääkattel liiklemine ja kinnistupõhised tsoneeringud.

Tulemusena korjigeeriti kaitse-eeskirja eelnõu seletuskirja ja kaarti. Korjigeerimine oli oluline, et leida tasakaal inimtegevuste ja loodusväärtuste säilimise vahel. Peamised muudatused võrreldes eelmise eelnõuga on järgmised.

Kogu kaitseala ulatuses on veekogudel lubatud ujuvvahendiga sõitmine. Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndis on lubatud sõita kiirusel kuni 10 km/h. Tõhela järve sihtkaitsevööndis on lubatud ainult mootorita ujuvvahendiga sõitmine.

Tõhela järves kasvavate kaitsealuste taimeliikide (nõtke näkirohi ja väike penikeel) kaitseks moodustati uus Tõhela järve sihtkaitsevöönd. Tõhela järve sihtkaitsevööndis on lubatud sõita ainult mootorita ujuvvahendiga. See tähendab seda, et vööndis ujuvvahendiga liikudes ei või kasutada jõuallikana mootorit.

Järvede jääkattele ajutise tee rajamiseks tuleb igaks hooajaks küsida Keskkonnaameti ühekordset kooskõlastust. Tuleneb kaitse-eeskirja § 10 lg 2, mis sätestab, et kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ning tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks. Korjigeeriti piiri ja vööndite tsoneeringut.

Korjigeeritud materjalide avalik väljapanek toimus ajavahemikus 25.02.–11.03.2019 Keskkonnaameti Pärnu kontoris ja Tõstamaa osavallakeskuses. Teade avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 25.05.2019 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees, 27.02.2019 kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ja 15.02.2019 Ametlikes Teadaannetes. Materjalidega sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Avalik arutelu toimus 25.03.2019 Tõstamaa rahvamajas, kus osales 16 inimest.

Korduvavalikustamise teade saadeti menetlusosalistele, kes olid eelmise avalikustamise ajal ettepanekuid ja vastuväiteid esitanud. Keskkonnaametile saadeti kaheksa kirjalikku vastust ja esitati üks suuline ettepanek (04.04.2019 Pärnu kontoris).

Tabel 6. Menetlusosaliste seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt 21 ja 22.02.2019 väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi/seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Järveäärse 82602:002:0138	Ettepanek asendada sihtkaitsevöönd piiranguvööndiga. Põhjenduseks tuuakse, et tegu väiksema loodusväärtusega alaga, mis koosneb valdavalt endistest põllu- ja karjamaadest, mis on praeguseks võsastunud ning kaetud küpse jänese kapsa-mustika hall-lepiku ja -kaasikuga.	Arvestati osaliselt. Metsamaa, kus kasvab peamiselt hall leplik, tsoneeritakse osaliselt (põllumaast ca 52 m kalda poole) Järveäärse piiranguvööndisse. Madalama looduskaitse väärtusega mets, kus ei ole kaitse-eesmärgiks seatud loodusväärtusi.
Keskkonnainspeksioon	Ettepanekud: - Lisada viide LKS §-le 12. - Ettepanek viia kaitse-eeskirja eelnõu § 5 lõike 4 punkti 1 säte kooskõlla liiklusseadusega ja sõnastada ümber. - Ettepanek sätestada maksimaalne lubatav mootori võimsus 5 hj.	Arvestati osaliselt. Selguse mõttes sõnastatakse maastikusõidukiga liiklemise lõik seletuskirjas ümber.
OÜ William	Ettepanek lubada Tõhela järvel ujuvvahenditega liiklemine. Põhjenduseks tuuakse, et mootorite keelustamine poolel järvel paneb äritegevuse suure surve alla, sest enamik kliente on kalastajad.	Arvestati osaliselt. Liikide kaitseks moodustatud vööndit vähendatakse nii, et teadaolev nõtkes näkirohu kasvukoht ja osa potentsiaalsest elupaigast jääb Tõhela järve sihtkaitsevööndisse. Kogu järve suurust arvesse võttes (317,6 ha) jääb taimeliigi elupaiga kaitseks järvest 13,5% ehk ligikaudu 42,9 ha.
Lagritse 82602:002:0150	Ettepanek kaitsealast välja arvata see osa kinnistust, kus on istutatud puud ning asub noorendik ja turbavõtu koht.	Arvestati osaliselt. Vanad turbavõtu augud ja osa noorest kaasikust tsoneeritakse Järveäärse piiranguvööndisse. Seega, kinnistust kogupindalaga ligikaudu 16,3 ha tsoneeritakse ligikaudu 1,1 ha Järveäärse piiranguvööndisse ja ligikaudu 4,3 ha Tõhela-Ermistu sihtkaitsevööndisse.
M. Rand	Ettepanek lubada elektrimootorite kasutamine järve lõunaosas. Järve poolitamine ei ole mõistlik.	Ei arvestatud. Vöönd on moodustatud I kaitsekategooria liigi nõtkes näkirohi kaitseks. Mootoriga muda ülespaiskamine

		halvendab järve ökosüsteemi seisundit, soodustades suuremate ja jõulisemate taimede pealetungi, kellega taim ei suuda konkureerida. Seetõttu, et taim levib madalas vees, on ohuteguriks ka mehaaniline purustus ja lainetus.
MTÜ Tõhela külaselts	Ettepanek lubada elektrimootorite kasutamine kogu järve ulatuses.	Arvestati osaliselt. Liikide kaitseks moodustatud vööndit vähendatakse nii, et teadaolev nõtkes näkirohu kasvukoht ja osa potentsiaalsest elupaigast jääb Tõhela järve sihtkaitsevööndisse. Kogu järve suurust arvesse võttes (317,6 ha) jääb taimeliigi elupaiga kaitseks järvest 13,5% ehk ligikaudu 42,9 ha.
F. Rohula	Ettepanek lubada sisepõlemis- ja elektrimootoriga ujuvvahendeid kasutada kogu Tõhela järve ulatuses.	Arvestati osaliselt. Liikide kaitseks moodustatud vööndit vähendatakse nii, et teadaolev nõtkes näkirohu kasvukoht ja osa potentsiaalsest elupaigast jääb Tõhela järve sihtkaitsevööndisse. Kogu järve suurust arvesse võttes (317,6 ha) jääb taimeliigi elupaiga kaitseks järvest 13,5% ehk ligikaudu 42,9 ha.
OÜ Mändel	Ettepanek Tõhela järvel Tõhela järve sihtkaitsevööndit mitte moodustada.	Arvestati osaliselt. Liikide kaitseks moodustatud vööndit vähendatakse nii, et teadaolev nõtkes näkirohu kasvukoht ja osa potentsiaalsest elupaigast jääb Tõhela järve sihtkaitsevööndisse. Kogu järve suurust arvesse võttes (317,6 ha) jääb taimeliigi elupaiga kaitseks järvest 13,5% ehk ligikaudu 42,9 ha.
OÜ Tekamer	Ettepanek arvata kaitsealalt välja Ermistu järvemajandi kinnistule jääv tehiskanal.	Võeti arvesse. Kinnistul asuv regulaator (tõke) koos tehiskanaliga piiritletakse looduskaitseala koosseisust välja. Praegu ei funktsioneeris regulaator enam endisel kujul ja veevool järvest on sisuliselt tõkestatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisele annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 448 on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Tõhela-Ermistu loodusala, mis hõlmab Tõhela-Ermistu looduskaitseala. Seetõttu tuleb Tõhela-Ermistu looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Tõhela-Ermistu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 24. märtsi 2020. a rakendusotsusega (EL) 2020/494, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kolmeteistkümnend uendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2020) 1713 all, ELT L 111, 08.04.2020, lk 1–175).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid kasutusele vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelne nimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Tõhela-Ermistu looduskaitsealal on oluliseks kaitse-eesmärgiks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse. Kaitseala moodustab Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunkti 36 kohaselt osa Nätsi-Võlla linnualast.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Nätsi-Võlla linnuala kaitse-eesmärkide hulka järgmised liigid: valgeselg-kirjurähn (Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), roo-loorkull, laanepüü, mustviir, händkakk (Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), öösorr (Nätsi-Võlla looduskaitseala kaitse-eesmärk), hallpea-rähn, väikekajakas ja muusträhn.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek arvata Nätsi-Võlla linnuala kaitse-eesmärkide hulgast välja sinirind ja roherähn.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek lisada Tõhela-Ermistu loodusala kaitse-eesmärkide hulka elupaigad liigirikkad madalsood (7230) ja rohunditerikkad

kuusikud (9050) ning arvata kaitse-eesmärkide hulgas välja okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjemetsad) (9060).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Tõhela-Ermistu loodusala ja Nätsi-Võlla linnuala piire, mis viiakse vastavusse Tõhela-Ermistu looduskaitseala piiridega. Tõhela-Ermistu loodusala ja Nätsi-Võlla linnuala piiride muutmisega lisanduvad või lisanduvad osaliselt Natura 2000 võrgustiku alade hulka järgmised katastriüksused: Sööni-Juhani (82602:002:0059), osaliselt Varbla metskond 1 (82602:002:0156), Kaasiku (82601:002:0050); Jõeääre (82601:002:0085); Lüüsi (82601:001:0358); osaliselt Tõhela järve katastriüksus (82602:002:0154) ja Ermistu järvemajandi (82602:005:0270) veepeegli osa. Natura 200 võrgustikust arvatakse välja või osaliselt välja järgmised katastriüksused: osaliselt Varbla metskond 67 (82602:002:0171); osaliselt Varbla metskond 57 (82602:002:0170); osaliselt Karjamaa (82602:002:0081); Veinjärve (82601:001:0411); Vahemetsa (82602:002:0233); osaliselt Johanni (82602:002:0311), osaliselt Turvaste (82602:004:0024) ja osaliselt Asoste-Indreku (82602:001:0151).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada järvede ning neid ümbritsevate metsa- ja sookoosluse ning seal elavate liikide kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Kaitstava loodusobjekti tüübi muutmine ja uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetseid ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, kuna ala on suuremalt jaolt juba kaitse all hoiualana ja püsielupaikadena.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus esitati üks vastuväide, kus toodi välja, et kahel kinnistul, mis on osaliselt looduskaitseala koosseisu piiritletud (hetkel hoiuala koosseisus), kehtib kaks detailplaneeringut. Olemasolevad elamu ja abihooned piiritleti looduskaitsealalt välja. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Maamaksuseaduse § 4 järgi kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti kohaselt hakkab kaitseala sihtkaitsevööndis pindalaga 3106,2 ha kehtima 100% maamaksusoodustus ning piiranguvööndis pindalaga 127,4 ha 50% maamaksusoodustus. Varem, st enne kaitseala moodustamist, oli sihtkaitsevööndi kaitsekorrage maa-ala suurus 1331,8 ha (kehtiv 100%

maamaksusoodustus) ning piiranguvööndi ja hoiuala kaitsekorraga maa-ala suurus 1851,3 ha (kehtiv 50% maaksusoodustus). Seetõttu väheneb määruse jõustumisel maamaksutulu Pärnu linnale ligikaudu 1157 eurot aastas. Lääneranna valla maamaksutulu ei vähene, sest Lääneranna valla territooriumile jääv kaitseala osa on juba praegu sihtkaitsevööndis, kus rakendub 100% maamaksusoodustus.

LKS § 20 järgi võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Arvestades asjaolu, et ala on juba valdavalt kaitse all nii hoiualana kui ka püsielupaikade sihtkaitsevööndina, on eramaade riigile omandamise kohustus juba suures ulatuses olemas ja seega riigi omandamise kohustus suures ulatuses ei muutu. Seni kaitseta olnud alast (kinnisasjad, mille puhul piirangud on enamal kui 50% kinnisasja pindalast) tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse 11,7 ha. Piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse tsoneeritakse (kinnisasjad, mille puhul piirangud on enamal kui 50% kinnisasja pindalast) 22,5 ha. Seega suureneb eramaa riigile omandamise kohustus kokku 34,2 ha. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus aastal 2018 külades, kuhu moodustatav LKA jääb, elamumaade ja maatulundusmaadega kokku 39 tehingut 403,6 ha koguväärtuses 1 260 079 eurot. Seega on ühe hektari hind keskmiselt 3122 eurot ning täiendava omandamiskohustusega 34,2 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind umbes 106 775 eurot. Tegemist on hüpoteetilise summaga, kuna maid omandatakse riigile maaomaniku taotluse alusel.

Riigi kulud seoses Natura metsatoetusega suurenevad, kuna suureneb sihtkaitsevööndisse jääva erametsamaa pindala ligikaudu 157,4 ha võrra (st metsatoetusekõlblik maa 2019. aasta juuni seisuga). Natura metsatoetust makstakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Natura 2000 erametsamaa toetuse määr sihtkaitsevööndis on 110 eurot hektari kohta aastas ja piiranguvööndis 60 eurot hektari kohta aastas. Seega suureneb Natura 2000 erametsatoetuste võimalik kulu maksimaalselt sihtkaitsevööndisse tsoneeritud metsamaa arvelt ligikaudu 17 314 euro võrra aastas.

Riigimetsa tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt 810 ha ulatuses (valdavalt hoiuala arvelt). Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 124 eurot hektari kohta aastas. Kuna hoiuala metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Eelnevat arvestades ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu lisapiirangute seadmisel ligikaudu 10 044 euroni.

Tõhela-Ermistu kaitseala territooriumil jääb põhikaardi alusel sihtkaitsevööndisse hinnanguliselt 1250 ha metsamaad ja piiranguvööndisse 21 ha metsamaad. Kui arvestada, et metsa majandamata jätmisel saamata jääva tulu suurus sihtkaitsevööndis on RMK arvutuste järgi antud piirkonnas keskmiselt 124 eurot hektari kohta ja piiranguvööndis 111,6 eurot hektari kohta, siis on metsa majandamata jätmisest saamata jääva tulu suurus riigimaal kogu kaitseala territooriumi kohta on 132 754 eurot aastas. Sihtkaitsevööndisse jääb eramaal metsamaad 183 ha ja piiranguvööndisse 17 ha, seega saamata jääva tulu hinnanguline väärtus on kokku eramaal 24 589 eurot aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.